

Onderzoek naar vergroting van financieel inzicht in onderwijsmethoden

Een analyse van methoden in het onderwijs voor leerlingen van 8 tot 18 jaar.

1. Onderzoeksvraag

1.1 Onderzoeksvraag

Waar wordt in methoden die in het Nederlandse onderwijssysteem voor 8 tot 18 jarigen worden gebruikt aandacht besteed aan bewust omgaan met geld en waar komt dit onderwerp niet aan de orde?

Om inzicht te krijgen in de wijze waarop in het Nederlandse onderwijs aan leerlingen tussen de 8 en 18 jaar aandacht wordt besteed aan vergroting van financieel inzicht heeft SLO de afgelopen periode, op verzoek van CentiQ een drietal onderzoeken uitgevoerd:

- 'witte vlekken onderzoek': nagegaan is welke onderwerpen die samenhangen met vergroting van financieel inzicht in de verschillen fasen van het onderwijs aan de orde moeten komen volgende de door het ministerie van OCW vastgestelde kerndoelen en eindtermen. In de publicatie 'Onderzoek naar vergroting van financieel inzicht via het onderwijs' is aangegeven in welke leergebieden en vakken (onderdelen van) vergroting van financieel inzicht aangeboden moet worden. Kerndoelen en eindtermen bepalen immers wat er in het onderwijs ten minste aan de orde moet komen. Deze publicatie laat tevens zien waar in het onderwijs geen aandacht wordt besteed aan dit onderwerp, de zogenaamde 'witte vlekken'.
- methodescreening: kerndoelen en eindtermen geven aan wat er in het onderwijs aan de orde moet komen, Deze officiële doelen worden in de meeste gevallen in methoden omgezet in lesmateriaal. Docenten geven aan de hand van de methoden les. In de screening van methoden voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs is nagegaan op welke wijze de kerndoelen en eindtermen terug te vinden zijn. In de voorliggende publicatie vindt u het verslag van deze methodescreening.
- enquête onder docenten: de manier waarop een onderwerp daadwerkelijk in de klas aan de orde gesteld wordt is sterk afhankelijk van de wijze waarop docenten omgaan met een methode en het belang dat zij hechten aan een onderwerp. Middels een enquête is nagegaan hoe in de dagelijkse lespraktijk aandacht besteed wordt aan vergroting van financieel inzicht. De resultaten van deze enquête zijn verwoord in de publicatie 'Bijdragen van docenten aan vergroting van financieel inzicht van leerlingen'.

In de voorliggende publicatie staat de methodescreening centraal. Aan de basis van deze screening ligt de vraag hoe kerndoelen en eindtermen vertaald worden in lesinhouden en onderwerp van onderwijs vormen.

1.2 De methodescreening

Hoewel kerndoelen en eindtermen het formele kader vormen voor het onderwijs als zogenaamde streef- en einddoelen, bepaald in de onderwijspraktijk van alle dag meestal de methode welke informatie aan leerlingen aangeboden wordt.

Methoden laten zien hoe kerndoelen en eindtermen door auteurs/uitgevers zijn vertaald in concrete leerinhouden en opdrachten.

De eindtermenanalyse (zie: 'Onderzoek naar vergroting van financieel inzicht via het onderwijs') heeft uitgewezen dat vergroting van financieel inzicht in een aantal leergebieden en vakken aan de orde komt. Een aantal methoden voor deze leergebieden en vakken zijn geanalyseerd. Aan de basis van deze analyse liggen afspraken gemaakt tussen CentiQ als opdrachtgever en SLO:

- SLO gebruikt voor de screening van zowel de kerndoelen/eindtermen als methoden een door CentiQ vastgestelde begrippenlijst (zie tabel 1)
- de methodescreening wordt beperkt tot die leergebieden en vakken waarvan uit de analyse van kerndoelen/eindtermen is gebleken dat zij een substantiële bijdrage leveren aan de vergroting van financieel inzicht van leerlingen

- per leergebied/vak zijn de twee meest gebruikt onderwijsmethoden per onderwijssoort gescreend. Gegevens over de meest gebruikte methoden zijn verkregen van de grootste onderwijsleermiddelenleveranciers (Heutink onderwijs voor primair onderwijs en Van Dijks boekenhuis voor het voortgezet onderwijs)
- per onderwijssoort wordt een uitspraak gedaan over de bijdrage die een methode levert aan de vergroting van financieel inzicht van leerlingen.

De methodescreening is een methode met beperkingen. Voor een beperkt aantal leergebieden/vakken is een beperkt aantal methoden geanalyseerd. De analyse geeft echter een beeld van de aandacht die er binnen het onderwijs is voor een onderwerp. Gecombineerd met de resultaten van de enquête ontstaat een completer beeld, omdat dan ook de vraag is meegenomen of docenten in hun lessen aandacht besteden aan vergroting van financieel inzicht van hun leerlingen en of ze dit onderwerp belangrijk vinden.

Begrippenlijst

Voor de screening van methoden is gebruik gemaakt van een begrippenlijst. Uitgangspunt hiervoor vormde een door het NIBUD ontwikkelde lijst. Deze lijst is aangevuld met begrippen afkomstig uit de door SLO uitgevoerde analyse van kerndoelen en eindtermen.

De uitgebreide begrippenlijst is aan de werkgroep onderwijs van CentiQ voorgelegd en door deze werkgroep vastgesteld.

| Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven |
|---|
| <ul style="list-style-type: none"> • (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) • zakgeld • bijbaantje • vakantiewerk • budget(teren) • koopkracht • kosten levensonderhoud • BTW/BPM • begroting • sparen (rente) • geld lenen (procenten) • bezittingen en schulden (rood staan) • betalingsverplichting • betalingsachterstand • sociaal minimum |
| Financiële kennis t.a.v. producten en instanties |
| <ul style="list-style-type: none"> • functie van banken en verzekeraars • bank- en spaarrekening • polissen • verzekering • lening (rente/aflossingstermijn) • kredietvorm • financiële dienstverleners • BKR (Bureau Krediet Registratie) • rol van Europese, landelijke en regionale overheden • (locale, regionale, nationale en internationale) belastingen • belastingaangifte • effectenmarkt: aandelen/obligaties/opties • internationale geldstromen/ beurzen • sociale verzekeringen • indexeringen • balans en jaarrekeningen |

| |
|--|
| Financiële vaardigheden |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) • (elektronisch) betalen • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) • rekening openen • (be)spaarplan opstellen • administratie bijhouden • bezwaar- en beroepsprocedures |
| Consumentenbewustzijn |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) • reclame/commercie • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) • productinformatie • relatie prijs-kwaliteit • milieu-effecten |

Tabel 1: Begrippenlijst.

Vakken waarop de methodescreening betrekking heeft

Voorafgaande aan de methodescreening heeft een analyse van kerndoelen en eindtermen plaatsgevonden. Alle kerndoelen en eindtermen van alle leergebieden, vakken en programma's voor het primaire en voortgezet onderwijs zijn daarbij bekeken op begrippen die samenhangen met vergroting van financieel inzicht van leerlingen. Deze analyse leerde dat van vergroting van financieel inzicht slechts bij een beperkt aantal leergebieden/vakken sprake kan zijn (afhankelijk van de invulling die aan begrippen voorkomend in bijv. eindtermen wordt gegeven). SLO heeft aan de werkgroep onderwijs van CentiQ voorgesteld methoden voor deze vakken te analyseren. Het gaat per onderwijssoort om de vakken:

| |
|--|
| Primair onderwijs: |
| <ul style="list-style-type: none"> • Rekenen en wiskunde • Oriëntatie op jezelf en de wereld |
| Speciaal onderwijs |
| <ul style="list-style-type: none"> • Diverse informatie bronnen, welke integraal, over de vakgebieden, kunnen worden aangeboden |
| Onderbouw voortgezet onderwijs: |
| <ul style="list-style-type: none"> • Wiskunde • Mens en maatschappij |
| Vmbo (leerjaar 3 en 4) |
| <ul style="list-style-type: none"> • Maatschappijleer 1 • Economie |
| Havo/vwo (leerjaar 4, 5 en 6) |
| <ul style="list-style-type: none"> • Maatschappijleer 1 • Economie |

Tabel 2: overzicht vakken

De analyse

Met name methoden in het primair onderwijs kennen vaak een opbouw van groep 1 tot en met groep 8. Voor de methodeanalyse zijn alleen de delen die gebruikt bestemd zijn voor de groepen 5, 6, 7 en 8 geanalyseerd, omdat deze groepen vallen binnen de leeftijdscategorie van 8 tot en met 18 jaar. Veel methoden bestaan uit een leerlingboek, een werkboek en een docentenhandleiding. Onder het kopje 'Geanalyseerde onderdelen' is per methode aangegeven welke onderdelen van een methode in de analyse meegenomen zijn. Met name in de docentenhandleidingen is nagegaan of er aanvullende informatie of extra lessuggesties zijn opgenomen bij opgaven die betrekking hebben op vergroting van financieel inzicht. Waar dat het geval was is dat in de analyse per methode opgenomen.

Van de methoden voor primair en voortgezet onderwijs is aangegeven voor welke klassen van deze vormen van onderwijs ze bedoeld zijn. Voor de methoden voor speciaal onderwijs is dit lastig. Het speciaal onderwijs verzorgt onderwijs aan een heel brede doelgroep. Van leerlingen die nauwelijks kunnen leren tot leerlingen die tegen het regulier onderwijs aanzitten. De doelgroep is zeer divers en valt uiteen in meerdere kleine doelgroepen die over het algemeen voor uitgeverij commercieel niet interessant zijn om methoden voor te ontwikkelen. Het speciaal onderwijs maakt gebruik van bestaand materiaal dat wordt aangepast, eigen ontwikkeld materiaal en materiaal dat met behulp van subsidies speciaal voor deze doelgroep ontwikkeld is, een voorbeeld hiervan is het zogenaamde Promotie materiaal, waarvan een uitgave in de analyse is meegenomen. Omdat de doelgroep zo divers is is van het materiaal voor speciaal onderwijs moeilijk aan te geven voor welke leerlingen een publicatie precies bedoeld is. Dit onderscheid is in de analyse dan ook niet aangebracht.

1.3 Resultaten

Voor elk van de hiervoor genoemde vakken zijn de twee meest gebruikte methoden geanalyseerd. Op verzoek van de werkgroep onderwijs van CentiQ is bij de eerder genoemde onderwijsleermiddelenleveranciers en bij uitgeverij nagegaan wat het marktaandeel is van de geanalyseerde methoden. Uit concurrentieoverwegingen willen zowel de onderwijsleermiddelenleveranciers als uitgeverij geen percentage geven. Hoe groot het marktaandeel van de geanalyseerde methoden is valt dus niet te zeggen. Enige uitzondering hierop vormt het materiaal voor het speciaal onderwijs. Voor deze vorm van onderwijs bestaat weinig materiaal. Het materiaal dat er is wordt op veel scholen gebruikt.

In de schema's hierna zijn per methode en per onderwijssoort uitspraken gedaan over de bijdrage die door een methode aan de vergroting van financieel inzicht van leerlingen wordt geleverd. Daarna zijn in de bijlagen bij deze publicatie per methode de analysegegevens opgenomen. Deze analysegegevens vormen de basis voor de eerder genoemde uitspraken.

1.3.1 Resultaten per methode

In onderstaande tabel staan per onderwijssoort de vakken welke, op basis van kerndoelen cq. eindtermen, de (relatief) grootste bijdrage leveren op het gebied van de vergroting van financieel inzicht.

Per vak zijn tevens de twee meest gebruikte methoden vermeld.

| Primair onderwijs | | |
|-----------------------------------|--|--|
| Vak | Methoden | Bijdrage aan vergroting van financieel inzicht |
| Rekenen en wiskunde | - Wereld in getallen, De (derde versie, 2000, Uitgeverij Malmberg) | - De methode 'De wereld in getallen' draagt ten aanzien van vergroting van financieel inzicht hoofdzakelijk bij aan het kunnen rekenen met geld en het kunnen betalen met behulp van het gelddoosje (speelgoedgeld) |
| | - Alles telt (2000, Thieme Meulenhoff) | - De methode 'Alles telt' draagt ten aanzien van vergroting van financieel inzicht hoofdzakelijk bij aan het kunnen rekenen met geld en het kunnen betalen (gepast betalen, terug betalen) eventueel met imitatiegeld. |
| Oriëntatie op jezelf en de wereld | - De grote reis (1996-2005, Malmberg) | - De methode 'De grote reis' draagt ten aanzien van vergroting van financieel inzicht vooral bij aan het thema 'Consumenten bewustzijn' |
| | - Topondernemers (2005-2007, Heutink) | - In 'Topondernemers' zijn slechts 7 kaarten aangetroffen met opdrachten die enigszins inspelen op financieel inzicht. |

| Speciaal onderwijs | | |
|----------------------------------|---|--|
| Vak | Methoden | Bijdrage aan vergroting van financieel inzicht |
| Geen specifiek vakgebied genoemd | - Gewoon zo! (lesmateriaal voor praktijkonderwijs en (V)SO-cluster 3). Met vier delen over Geld: a. Hoe voorkom je schulden? b. Wat moet je weten als je gaat winkelen? c. Hoe regel je bankzaken? d. Op welke manieren kun je betalen? (2005, Uitgever Eenvoudig Communiceren) | - De vier boekjes dragen substantieel bij aan de vergroting van financieel inzicht. Korte, duidelijke en in heldere taal uitleg van diverse begrippen. Praktisch. |
| | - PrOmotie - cultuur en maatschappij (lesmateriaal voor praktijkonderwijs) Werkboeken met de thema's: Ik betaal, Een grote aanschaf, Rondkomen. (2002, Uitgever Edu-Actief) | - De werk- en informatieboeken van de methode Cultuur en maatschappij dragen uitstekend bij aan de vergroting van financieel inzicht van de doelgroep. |
| Onderbouw voortgezet onderwijs | | |
| Vak | Methoden | Bijdrage aan vergroting van financieel inzicht |
| Wiskunde: | - Getal en ruimte vmbo onderbouw (2003) (EPN) | - De methode Getal en ruimte draagt nauwelijks bij aan de vergroting van financieel inzicht |
| | - Moderne wiskunde (achtste editie, 2003) (Wolters-Noordhoff) | - Methode Moderne Wiskunde besteedt veel (indirecte) aandacht aan het rekenen met geld. |
| Mens en maatschappij: | - PleinM (Wolters-Noordhoff) Deel 1A, hoofdstuk 2: Arm en rijk (Wanneer ben je rijk?), Deel 1D, hoofdstuk 10: Kopen kost geld (Goed met geld omgaan), hoofdstuk 11 Aan het werk! (Waarom werken). | - De vier leerwerkboeken van de methode PleinM voor het leergebied Mens en Maatschappij in de kader-, gemengde en theoretische leerweg, dragen bij aan de vergroting van financieel inzicht. |
| | - Leefstijl voor jongeren (1998, Leefstijl voor jongeren) | - De methode Leefstijl voor jongeren, deel 1 draagt niet bij aan de vergroting van financieel inzicht. |
| VMBO (leerjaar 3-4) | | |
| Vak | Methoden | Bijdrage aan vergroting van financieel inzicht |
| Maatschappijleer 1 | - Thema's maatschappijleer 1 voor het vmbo (2006, Uitgeverij Essener) - | - De twee les(werk)boeken (resp. basis en kaderberoepsgerichte leerweg en kader-gemengde- en theoretische leerweg) dragen beperkt bij aan de vergroting van financieel inzicht (kennis en vaardigheden). |
| | - Impuls-maatschappijleer 1 (2005, Wolters-Noordhoff) | - Het informatieboek Impuls voor het vak maatschappijleer 1 in de bovenbouw vmbo (basisberoepsgerichte leerweg) draagt nauwelijks bij aan de financiële kennis of vaardigheden. - Het informatieboek Impuls voor het vak maatschappijleer 1 in de bovenbouw vmbo (kaderberoepsgerichte, gemengde en theoretische leerweg) draagt nauwelijks bij aan de financiële kennis of vaardigheden. |
| Economie | - Pincode - bovenbouw vmbo (3e editie, 2001, Wolters-Noordhoff) | - Het leerboek 'Pincode' voor de bovenbouw vmbo (basisberoepsgerichte leerweg) draagt bij aan de vergroting van financieel inzicht. - Het leerboek 'Pincode' voor de bovenbouw vmbo (kaderberoepsgerichte, gemengde en theoretische leerweg) draagt substantieel bij aan de vergroting van financieel inzicht. |
| | - Percent - economie vmbo bovenbouw (editie 2007, NijghVersluys) | - De leerwerkboeken 'Consument en consumptie' en 'Arbeid en productie' (basisberoepsgerichte leerweg) dragen bij aan de financiële kennis en vaardigheden. - Het leerwerkboek 'Economie en |

| | | <p>maatschappij' (basisberoepsgerichte leerweg) draagt indirect bij aan de financiële kennis en vaardigheden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het informatieboek 'Consument en consumptie, arbeid en productie, economie en maatschappij' (kaderberoepsgerichte leerweg) draagt substantieel bij aan de financiële kennis, minder op het gebied van de vaardigheden - Het informatieboek 'Consument en consumptie, arbeid en productie, economie en maatschappij' voor de bovenbouw vmbo (gemengde en theoretische leerweg) draagt uitstekend bij aan de vergroting van financieel inzicht. |
|--------------------------------------|--|--|
| HAVO/VWO (leerjaar 4, 5 en 6) | | |
| Vak | Methoden | Bijdrage aan vergroting van financieel inzicht |
| Maatschappijleer | - Impuls tweede fase (2007, Wolters-Noordhoff) | - Het informatieboek Impuls voor de tweede fase havo uit de methode 'Impuls' voor het vak maatschappijleer draagt nauwelijks bij aan de financiële kennis en vaardigheden. |
| | - Thema's maatschappijleer tweede fase (2007, Uitgeverij Esener) | <ul style="list-style-type: none"> - Het lesboek havo draagt nauwelijks bij aan de financiële kennis en vaardigheden. - Het lesboek vwo draagt nauwelijks bij aan de vergroting van financieel inzicht. |
| Economie | - Percent - economie totaalvak voor de tweede fase vwo | - De theorieboeken Economie Totaalvak voor de tweede fase vwo van de methode Percent dragen, op basis van de score op de begrippenlijst, beperkt bij aan de vergroting van financieel inzicht. Wanneer de begrippenlijst echter gescoord wordt op macrobegrippen dan draagt deze methode aanzienlijk bij aan de vergroting van financieel inzicht. |
| | - Index - methode economie 1,2 voor de tweede fase (2003, ThiemeMeulenhoff) <i>Nb. Er is ook een versie voor economie 1 (deelvak).</i> | <ul style="list-style-type: none"> - Het eerste deel van de vwo reeks Index, 'De Nederlandse economie' draagt substantieel bij aan de vergroting van financieel inzicht. - Het tweede deel 'Consumenten en producenten' draagt beperkt bij aan de vergroting van financieel inzicht - De twee gescreende katernen ('overheid' en 'de waarde van de munt') voor het havo dragen (zeer) beperkt bij tot de financiële kennis en vaardigheden. In de vier katernen staan vele macrobegrippen uitgelegd, welke wel indirect een bijdrage (kunnen) leveren aan de vergroting van financieel inzicht. |

Tabel 3: een overzicht van de gescreende methoden per onderwijssoort/vakgebied.

1.3.2. De resultaten per onderwijssoort (en leerweg)

Primair onderwijs

Rekenen en wiskunde

| | |
|--|-----------------------|
| Methode | De wereld in getallen |
| Vakgebied | Rekenen/wiskunde |
| Onderwijssoort: primair onderwijs | Beoordeling |
| De methode 'De wereld in getallen' draagt ten aanzien van vergroting van financieel inzicht hoofdzakelijk bij aan het kunnen rekenen met geld en het kunnen betalen met behulp van het gelddoosje (speelgoedgeld). Alle andere begrippen (die in de tabel zijn gescoord) worden uitsluitend gebruikt als context voor het aanleren en oefenen van een rekenvaardigheid of hoofdbewerking (zoals optellen, aftrekken, vermenigvuldigen, delen). | |

| | |
|--|------------------|
| Methode | Alles telt |
| Vakgebied | Rekenen/wiskunde |
| Onderwijssoort: primair onderwijs | Beoordeling |
| De methode 'Alles telt' draagt ten aanzien van vergroting van financieel inzicht hoofdzakelijk bij aan het kunnen rekenen met geld en het kunnen betalen (gepast betalen, terug betalen) eventueel met imitatiegeld. Alle andere begrippen (die in de tabel zijn gescoord) worden uitsluitend gebruikt als context voor het aanleren en oefenen van een rekenvaardigheid of hoofdbewerking (zoals optellen, aftrekken, vermenigvuldigen, delen). | |

Oriëntatie op jezelf en de wereld

| | |
|---|-----------------------------------|
| Methode | De grote reis |
| Vakgebied | Oriëntatie op jezelf en de wereld |
| Onderwijssoort: primair onderwijs | Beoordeling |
| De methode 'De grote reis' draagt ten aanzien van vergroting van financieel inzicht vooral bij aan het thema 'Consumentenbewustzijn'. Alle daar genoemde begrippen komen, vooral in groep 6, aan de orde. Ook komen een aantal begrippen met betrekking tot inkomsten/uitgaven, producten en instanties aan bod. Begrippen als 'lenen', 'kosten levensonderhoud' en 'bestaansminimum' worden niet altijd aangeboden vanuit de eigen situatie van de leerlingen, maar bijvoorbeeld in de context van een gezin in Indonesië. | |

| | |
|--|-----------------------------------|
| Methode | Topondernemers |
| Vakgebied | Oriëntatie op jezelf en de wereld |
| Onderwijssoort: primair onderwijs | Beoordeling |
| In 'Topondernemers' zijn slechts 7 kaarten aangetroffen met opdrachten die enigszins inspelen op financieel inzicht. Daarvan gingen er twee over (de functie van) geld en twee over reclame/commercie. Aangezien de leerlingen uit het totale kaartstelsel telkens een keuze mogen maken krijgen niet alle leerlingen deze opdrachtkaarten te verwerken. | |

Speciaal onderwijs

Geen specifiek vakgebied

| | |
|---|---|
| Methode | Gewoon zo! Geld |
| Vakgebied | 'Diverse vakken (o.a. economie, maatschappijleer, mens en maatschappij) |
| Onderwijssoort: speciaal onderwijs | Beoordeling |
| <p>De vier boekjes uit de reeks 'Gewoon Zo! Geld' zijn bedoeld voor een lezerspubliek vanaf 15 jaar en een leesniveau B1. Alle geïnterpreteerde begrippen wordt kort en helder uitgelegd. Veel van de begrippen worden ook geïllustreerd met afbeeldingen van bijv. een creditcard, een overschrijving of stappenplan (procedures).</p> <p>De informatie is objectief en geeft voor iedereen een heldere, eenvoudige duiding van het begrip. De geïnterpreteerde begrippen dragen allen bij aan de vergroting van financieel inzicht.</p> <p>Er staan in de reeks geen opmerkingen binnen welk vakgebied, programma deze onderdelen aangeboden kunnen worden.</p> | |

| | |
|--|---|
| Methode | PrOmotie |
| Vakgebied | 'Diverse vakken (o.a. economie, maatschappijleer, mens en maatschappij) |
| Onderwijssoort: speciaal onderwijs | Beoordeling |
| <p>De werk- en informatieboeken van de methode Cultuur en maatschappij dragen uitstekend bij aan de vergroting van financieel inzicht van de doelgroep. Aan de hand van uitleg, praktische opdrachten, zoekopdrachten, bespreken e.d. worden begrippen vanuit verschillende contexten uitgewerkt en aangeleerd. Goede mix van uitleg en praktijk(situaties)</p> <p>Het werkboek 'Op je zelf' uit de methode Promotie, draagt beperkt bij tot de vergroting van financieel inzicht. De termen die op basis van de begrippenlijst 'gescoord' zijn worden op (zeer) eenvoudige wijze uitgelegd in, voor de leerling, herkenbare situaties (zakgeld, vakantie, sport enz.)</p> | |

Onderbouw voortgezet onderwijs (vmbo, havo, vwo)

Wiskunde

| | |
|---|---|
| Methode | Getal en Ruimte voor de onderbouw vo |
| Vakgebied | Wiskunde |
| Leerweg | Beoordeling |
| Kader- gemengde en theoretische leerweg (KGT) (onderbouw) | De methode Getal en ruimte draagt voor het vmbo KGT (onderbouw) beperkt bij aan de vergroting van financieel inzicht. Een aantal begrippen worden via enkele opdrachten aangeboden. De betekenis van de begrippen wordt echter nauwelijks uitgelegd. |
| Theoretische leerweg (T) vmbo havo | De methode Getal en ruimte draagt voor de onderbouw vmbo T en het HAVO nauwelijks bij aan de vergroting van financieel inzicht. Een aantal begrippen wordt weliswaar via enkele opdrachten aangeboden, maar de (brede) betekenis van deze begrippen worden niet uitgelegd |
| havo | De methode Getal en ruimte 3 Havo draagt nauwelijks bij aan de vergroting van financieel inzicht. In de methode worden financiële begrippen als context gebruikt voor het rekenen cq. het uitleggen van wiskundige begrippen. Een uitleg van de financiële begrippen is niet aan de orde. |
| havo/vwo | De methode Getal en ruimte draagt voor de onderbouw havo/vwo nauwelijks bij aan de vergroting van financieel inzicht. Opdrachten zijn doorgaans abstract van aard. Opdrachten die 'rekenen' met geld zijn beperkt en geven geen enkel inzicht in de begrippen zoals opgenomen in de begrippenlijst. |
| vwo | De methode Getal en ruimte draagt voor de onderbouw vwo nauwelijks bij tot de vergroting van financieel inzicht. De contextuele opgaven |

| | |
|--|---|
| | (opgaven welke gebruik maken van situaties waarin met geld gerekend kan worden) zijn beperkt en vooral bedoeld als 'opzet' naar de abstracte kennis cq. formulering van wiskundige en rekenkundige begrippen. |
| Voorbeeld | |
| <p><i>Jolanda verkoopt tasje op een braderie. De winst (W) die ze op een dag maakt hangt af van de prijs (p) van een tasje. Je berekent W met de formule $W = -0,3p^2 + 12p$. Hierin zijn W en p in euro's.</i></p> <p>a. <i>Hoeveel is de winst op een dag als de prijs 15 euro is?</i></p> <p>b. <i>Bij een prijs van 8 euro maakt ze meer winst dan bij een prijs van 7,50 euro. Hoeveel meer?</i></p> <p>c. <i>Bij een prijs van 18 euro maakt ze dezelfde winst als bij een prijs van 22 euro. Hoe volgt hieruit bij welke prijs haar winst maximaal is? Hoeveel is de maximale winst?</i></p> | |

| | |
|--|---|
| Methode | Moderne wiskunde |
| Vakgebied | Wiskunde |
| Leerweg | Beoordeling |
| Kader, gemengde en theoretische leerweg (KGT) | Op basis van analyse van de methode 'Moderne Wiskunde' mag geconcludeerd worden dat de methode veel (indirecte) aandacht besteed aan het rekenen met geld. De opdrachten zijn doorgaans ontleend aan de directe leefwereld van de leerlingen (in de onderbouw), waarbij voor de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo vooral gebruik gemaakt wordt van veel praktische (direct aan de praktijk ontleende) opdrachten. |
| Havo Vwo | Voor de havo/vwo onderbouw is gekozen voor een meer theoretische benadering. |
| Voorbeeld: | |
| <p><i>De opdrachten kunnen een bijdrage leveren aan de afgevinkte onderdelen. Moderne Wiskunde heeft de kenmerken van het relatief nieuwe 'realistisch rekenen'¹</i></p> <p><i>2 voorbeelden van opdrachten:</i></p> <p>1. <i>Petra en Marloes parkeren om 10.45 uur in de parkeergarage G1. Marloes is om 14.15 uur terug bij haar auto. Hoe lang heeft de auto in de parkeergarage gestaan? Bereken hoeveel parkeergeld (zie tabel) Marloes moet betalen.</i></p> <p>2. <i>Een bedrijf wil met 16 personeelsleden twee dagen naar een motel om te vergaderen. Ze komen op donderdagmorgen om 10.00 uur aan en gaan vrijdagmiddag om 15.00 uur weer naar huis. Bedenk wat zo'n groep nodig zou kunnen hebben voor de vergaderingen en het verblijf. Zoek een motel bij jou in de buurt. Bereken wat de kosten zijn voor het bedrijf voor deze vergadering. Maak eventueel gebruik van een reisgids of internet</i></p> | |

Mens en maatschappij

| | |
|---|--|
| Methode | PleinM |
| Vakgebied | Mens en maatschappij |
| Leerweg | Beoordeling |
| Kaderberoepsgerichte leerweg, Gemengde leerweg Theoretische leerweg | De vier leerwerkboeken van de methode PleinM voor het leergebied Mens en Maatschappij in de kader-, gemengde en theoretische leerweg, dragen bij aan de vergroting van financieel inzicht. In het bijzonder biedt leerwerkboek D de leerlingen de meeste (uitleg van) begrippen. De meeste begrippen worden doorgaans binnen een relatieve smalle context aangeboden. Uitleg als zodanig is summier. Door opdrachten en vragen wordt verondersteld dat de begrippen steviger verankerd worden. |

¹ Realistisch rekenen wordt gekenmerkt door twee dingen: enerzijds de context waarin sommen worden geplaatst, zodat getallen niet zomaar getallen zijn, maar realistische dingen (repen chocolade, kaarsjes enz.) Anderzijds wordt er ruimte gegeven om berekeningen op verschillen manieren uit te voeren. Op contextrijke rekenen wordt nogal eens al kritiek geuit dat leerlingen vooral goed moeten kunnen lezen om de som in de tekst te ontdekken.

| | |
|---------------------------------|--|
| Methode | Leefstijl voor jongeren, deel 1 Sociale vaardigheden. Werkboek voor het voortgezet onderwijs |
| Vakgebied | Mens en maatschappij |
| Leerweg | Beoordeling |
| Toepasbaar in de hele onderbouw | Het geanalyseerde werkboek 'Leefstijl voor jongeren, deel 1, Sociale vaardigheden' heeft de drie aangegeven onderwerpen éénmaal opgenomen. Het zijn termen die éénmaal in een rij zijn vermeld zonder enige uitleg. Leefstijl voor jongeren, deel 1 draagt niet bij aan de vergroting van financieel inzicht van leerlingen. |

Vmbo (leerjaar 3 en 4)

Maatschappijleer 1

| | |
|---|--|
| Methode | Thema's maatschappijleer 1 |
| Vakgebied | Maatschappijleer 1 |
| Leerweg | Beoordeling |
| Basisberoepsgerichte leerweg Kaderberoepsgerichte leerweg, Gemengde leerweg Theoretische leerweg | De diverse 'gescoorde' begrippen worden vooral gebruikt in de context van de maatschappelijke en sociale rol van geld. De begrippen worden als zodanig niet expliciet uitgelegd en kunnen dus hooguit indirecte bijdragen aan de financiële kennis en vaardigheden van de doelgroep. |

| | |
|---|--|
| Methode | Impuls |
| Vakgebied | Maatschappijleer 1 |
| Leerweg | Beoordeling |
| Basisberoepsgerichte leerweg | Het informatieboek Impuls voor het vak maatschappijleer 1 in de bovenbouw vmbo (basisberoepsgerichte leerweg) draagt nauwelijks bij aan de financiële kennis en vaardigheden. Gescoorde begrippen worden uitgelegd en m.b.v. discussies en opdrachten 'eigen' gemaakt. |
| Kaderberoepsgerichte leerweg, Gemengde leerweg Theoretische leerweg | Het informatieboek Impuls voor het vak maatschappijleer 1 in de bovenbouw vmbo (kaderberoepsgerichte, gemengde en theoretische leerweg) draagt nauwelijks bij aan de financiële kennis en vaardigheden. Gescoorde begrippen worden uitgelegd en m.b.v. discussies en opdrachten 'eigen' gemaakt. |

Economie

| | |
|--|--|
| Methode | Pincode |
| Vakgebied | Economie |
| Leerweg: | Beoordeling |
| Basisberoepsgerichte leerweg | Het leerboek 'Pincode' voor de bovenbouw vmbo (basisberoepsgerichte leerweg) draagt bij aan de vergroting van financieel inzicht. Veel begrippen worden apart uitgelegd en toegelicht in een of meerdere contexten. Een aantal begrippen (bijv. begroting) worden zowel op micro- als op macroniveau toegelicht. Veel van de begrippen komen terug in de opgaven (rekenen met begrippen), testen en onderzoeken die na elk hoofdstuk zijn opgenomen. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een uitvoerige samenvatting en begrippenlijst. |
| Kaderberoepsgerichte leerweg Gemengde leerweg Theoretische leerweg | Het leerboek 'Pincode' voor de bovenbouw vmbo (kaderberoepsgerichte, gemengde en theoretische leerweg) draagt substantieel bij aan de vergroting van financieel inzicht. Veel begrippen worden apart uitgelegd en toegelicht in een of meerdere contexten. Vaak aan de hand van vragen direct gerelateerd aan de directe leefomgeving/belevingswereld |

| | |
|--|--|
| | van de vmbo-leerling. Een aantal begrippen (bijv. begroting) worden zowel op micro- als op macroniveau toegelicht. Veel van de begrippen komen terug in de opgaven (rekenen met begrippen), testen en onderzoeken die na elk hoofdstuk zijn opgenomen. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een uitvoerige samenvatting en begrippenlijst. |
|--|--|

| Methoden | Percent |
|----------------------------------|---|
| Vakgebied | Economie |
| Leerweg: | Beoordeling |
| Basisberoepsgerichte leerweg | <p>Het leerwerkboek 'consument en consumptie' uit de serie Percent voor de bovenbouw vmbo (basisberoepsgerichte leerweg) draagt bij aan de financiële kennis en vaardigheden. Alle 'gescoorde' begrippen worden geïntroduceerd aan de hand van een aantal praktische, zeer herkenbare opdrachten. Veel van de begrippen worden 'spelenderwijs' geïntroduceerd. Een aantal niet afgevinkte begrippen worden wel genoemd, maar verder niet uitgewerkt. De begrippen worden echter wel binnen een context aangeboden.</p> <p>Met behulp van veel vragen en opdrachten wordt er gewerkt aan het verankeren van de begrippen in de juiste contexten. Herkenbare situaties met praktische opdrachten.</p> <p>Het leerwerkboek 'Arbeid en productie' uit de serie Percent voor de bovenbouw vmbo (basisberoepsgerichte leerweg) draagt bij aan de financiële kennis en vaardigheden. Hoewel er minder begrippen uit de begrippenlijst gescoord worden dan in het leerwerkboek 'consument en consumptie', wordt in dit deel veel aandacht besteed de 'achterliggende' kennis. Er is veel aandacht besteed aan de manier waarop geld verdiend kan worden, het maatschappelijke en individuele belang van arbeid e.d. In dit leerwerkboek wordt veel gewerkt vanuit het persoonlijk perspectief van de leerling door middel van herkenbare situaties. In het leerwerkboek staan veel vragen en opdrachten.</p> <p>Het leerwerkboek 'Economie en maatschappij' uit de serie Percent voor de bovenbouw vmbo (basisberoepsgerichte leerweg) draagt voornamelijk indirect bij aan de financiële kennis en vaardigheden. Veel meso- en macrobegrippen worden behandeld, waardoor m.n. de basiskennis van leerlingen versterkt kan worden. Veel begrippen worden in een bredere (maatschappelijke en economische) context aangeboden en toegelicht. In veel, voor de vmbo-bovenbouwleerlingen, herkenbare situaties</p> |
| Kaderberoepsgerichte leerweg | <p>Het informatieboek 'Consument en consumptie, arbeid en productie, economie en maatschappij' uit de serie Percent voor de bovenbouw vmbo (kaderberoepsgerichte leerweg) draagt substantieel bij aan de financiële kennis, minder op het gebied van de vaardigheden. Vele begrippen worden toegelicht en een enkele keer met een rekenvoorbeeld uitgewerkt. Begrippen worden kort en in een heldertaalgebruik uitgelegd</p> |
| Gemengde en theoretische leerweg | <p>Het informatieboek 'Consument en consumptie, arbeid en productie, economie en maatschappij' voor de bovenbouw vmbo (gemengde en theoretische leerweg) uit de serie Percent draagt uitstekend bij aan de vergroting van financieel inzicht. Begrippen worden uitgelegd in directe contexten welke herkenbaar zijn voor de leerling, alswel op meer macro-economisch gebied (m.n. de rol van overheid, belastingstelsel, eigen huis, Europese unie e.d.). Het informatieboek is erg informatief, voorzien van vele voorbeelden en afbeeldingen van relevante overzichten, schema's, polisbladen enz.</p> |

Havo/vwo (leerjaar 4, 5 en 6)

Maatschappijleer

| | |
|-----------------------------|--|
| Methode | Impuls |
| Vakgebied | havo/vwo tweede fase |
| Onderwijssoort: havo/vwo | Beoordeling |
| Havo tweede fase | Het informatieboek Impuls voor de tweede fase havo uit de methode 'Impuls' voor het vak maatschappijleer draagt nauwelijks bij aan de financiële kennis en vaardigheden. De diverse 'gescoorde' onderwerpen/begrippen moeten vooral gezien worden als onderwerpen welke bijdragen aan de metakennis welke nodig is om inzicht te krijgen in de financiële begrippen; achtergrondkennis. De specifieke begrippen uit de begrippenlijst worden niet expliciet uitgelegd. |

| | |
|-----------------------------|---|
| Methode | Thema's maatschappijleer |
| Vakgebied | maatschappijleer tweede fase |
| Onderwijssoort: havo/vwo | Beoordeling |
| havo | Het lesboek havo uit de methode 'Thema's maatschappijleer' draagt nauwelijks bij aan de financiële kennis en vaardigheden. De diverse 'gescoorde' onderwerpen/begrippen moeten vooral gezien worden als onderwerpen welke bijdragen aan de metakennis welke nodig is om inzicht te krijgen in de financiële begrippen; achtergrondkennis. De specifieke begrippen uit de begrippenlijst worden niet expliciet uitgelegd |
| vwo | Het lesboek vwo uit de methode 'Thema's maatschappijleer' draagt nauwelijks bij aan de vergroting van financieel inzicht. De diverse 'gescoorde' onderwerpen/begrippen moeten vooral gezien worden als onderwerpen welke bijdragen aan de metakennis welke nodig is om inzicht te krijgen in de financiële begrippen; achtergrondkennis. De specifieke begrippen uit de begrippenlijst worden niet expliciet uitgelegd. |

Economie

| | |
|---------------------|---|
| Methode | Percent |
| Vakgebied | Economie |
| Onderwijssoort: vwo | Beoordeling |
| vwo | De theorieboeken Economie Totaalvak voor de tweede fase vwo van de methode Percent dragen, op basis van de score op de begrippenlijst, beperkt bij aan de vergroting van financieel inzicht. De boeken bieden vooral kennis op het gebied van de macro-economie. Er wordt niet specifiek aandacht besteed aan het begrip 'balans en jaarrekening'. In de twee theorieboeken wordt echter wel degelijk aandacht besteed aan bijv. de handelsbalans, bankbalans enz. |
| voorbeeld | <p><i>Par. 8.2 (deel 1) Consumenten, sparen en investeren</i></p> <p><i>Consumenten:</i></p> <p><i>In de macro-economie gaan we ervan uit dat op korte termijn de consumptieve vraag afhankelijk is van het nationaal inkomen. Andere factoren, zoals de rentestand, spelen natuurlijk ook een rol, maar die schakelen we voor het gemak even uit. We noemen dit de ceteris-paribusvoorwaarde. Ceteris paribus is de Latijnse afkorting voor 'de overige (omstandigheden) blijven gelijk</i></p> <p><i>Sparen</i></p> <p><i>Als de marginale consumptiequote $\frac{3}{4}$ is, zal driekwart van elke inkomenstoename worden geconsumeerd. De rest wordt gespaard.</i></p> |

*Omdat we de collectieve sector voorlopig buiten beschouwing laten, kunnen we een inkomenstoename slechts op twee manieren gebruiken: een deel consumeren we en de rest wordt gespaard. Sparen is niet consumeren.
(geciteerd uit de methode deel 1, blz. 128)*

| | |
|-----------------------------|---|
| Methode | Index, economie voor de tweede fase vwo, Consumenten en producenten (katern 2 van 6) |
| Vakgebied | Economie |
| Onderwijssoort: havo/vwo | Beoordeling |
| Havo | <p>De katern 'De waarde van het geld' uit de methode 'Index', draagt op microniveau beperkt bij tot de financiële kennis en vaardigheden. Veel behandelde (macro) begrippen dragen wel indirect bij tot de vergroting van financieel inzicht. De diverse opdrachten (tussen de tekst en als herhaling, verdieping) dragen daar in ieder geval aan bij. Alle hoofdstukken worden afgesloten met een aantal opdrachten. Per hoofdstuk is een begrippenlijst opgenomen.</p> <p>Dit katern kan prima gebruikt worden als de micro (en meso) kennis/vaardigheden reeds verworven zijn.</p> <p>Het katern 'Overheid' uit de methode 'Index', draagt zeer beperkt bij tot de financiële kennis en vaardigheden. Althans op microniveau. Veel behandelde (macro) begrippen dragen wel indirect bij tot de vergroting van financieel inzicht. De (wiskunde)opdrachten kunnen hierbij prima gebruikt worden. Ook in dit katern worden de hoofdstukken afgesloten met opdrachten en een begrippenoverzicht</p> <p>Beide katernen kunnen prima gebruikt worden als de micro (en meso) kennis/vaardigheden reeds verworven zijn.</p> |
| vwo | <p>Het eerste katern van de reeks Index, 'De Nederlandse economie' voor het vwo draagt substantieel bij aan de vergroting van financieel inzicht. Het gaat in deze methode vooral om kennis nemen van en rekenen met een aantal economische begrippen. Alle paragrafen bestaan uit een toelichting van begrippen en een aantal (reken)opdrachten om de begrippen meer 'body' te geven. Alle hoofdstukken worden afgesloten met een aantal opdrachten en een begrippenlijst. Algemene opmerking: de begrippen kenmerken zich in eerste instantie door een relatieve afstandelijkheid: veel macrobegrippen die niet of nauwelijks binnen de directe belevings sfeer van de leerlingen vallen</p> <p>Het tweede katern van de vwo reeks Index 'Consumenten en producenten' draagt beperkt bij aan de vergroting van financieel inzicht. In dit katern wordt een groot aantal (macro) economische begrippen aangeboden die indirect een bijdrage leveren aan de kennis op het gebied van vergroting van financieel inzicht. Het katern is voorzien van een groot aantal reken- en wiskunde opgave, die meer inzicht in de materie moeten verschaffen.</p> |

1.4 Conclusies

Algemene conclusie

De geanalyseerde methoden dienen een bijdrage te leveren aan het behalen van kerndoelen en eindtermen. Deze immers vormen het formele kader waarmee het minimale niveau aan het eind van een onderwijsperiode wordt vastgesteld, waaraan leerlingen (zouden) moeten voldoen. Educatief materiaal is één van de hulpmiddelen om dit vastgesteld niveau te behalen.

In dit onderzoek is expliciet gekeken naar het concrete, beschrijvende lesmateriaal dat via een of meerdere educatieve uitgeverij wordt aangeboden. Er kunnen dus uitsluitend conclusies getrokken worden over de mate waarin de gekozen methoden de begrippen van de begrippenlijst aanbieden, benoemen en uitleggen.

In dit onderzoek is *niet* gekeken naar:

- de wijze waarop docenten de leerstof uit de methoden aanbieden. Dit is wel onderzocht in het derde deel van het onderzoek naar vergroting van financieel inzicht van leerlingen, de enquête onder docenten.
- andere leermiddelen die leerlingen aangeboden krijgen om hun financieel inzicht te vergroten en die bijv. onderdelen van methoden vervangen. Of docenten in hun lessen gebruik maken van andere bronnen dan een methode is in de eerder genoemd enquête gevraagd.
- de wijze waarop leerlingen hun financiële inzicht vergroten buiten de school om.

1.4.1 Kwantitatieve gegevens

De methodescreening laat zien dat veel begrippen die een bijdrage leveren aan vergroting van financieel inzicht nauwelijks of maar zeer oppervlakkig aan de orde komen in het onderwijs. De frequentietabel hierna (tabel 4) laat zien dat nagenoeg alle begrippen uit de begrippenlijst een of meerdere keren genoemd worden in methoden, maar dat geeft alleen een kwantitatief overzicht en zegt niets over de kwaliteit waarmee begrippen behandeld worden

| Thema's + begrippen | Frequentietabel | | | | |
|---|-----------------|----|---------------|------|----------|
| | po | so | onderb. vo | vmbo | havo/vwo |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven (de tussenhaakjes staande cijfers geven de scorefrequentie aan) | | | | | |
| • (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) (24) | 3 | 1 | 5 | 8 | 7 |
| • zakgeld (13) | 3 | 1 | 8 | 1 | |
| • bijbaantje (18) | 2 | 1 | 6 | 7 | 2 |
| • vakantiewerk (4) | | | 1 | 2 | 1 |
| • budget(teren) (15) | 1 | 1 | 4 | 7 | 2 |
| • koopkracht (8) | | | 3 | 4 | 1 |
| • kosten levensonderhoud (20) | 2 | 1 | 8 | 7 | 2 |
| • BTW/BPM (10) | 2 | | 3 | 5 | |
| • begroting (9) | 2 | | | 6 | 1 |
| • sparen (rente) (18) | 3 | 1 | 6 | 6 | 2 |
| • geld lenen (procenten) (14) | 1 | 1 | 5 | 6 | 1 |
| • bezittingen en schulden (rood staan) (9) | | 1 | 1 | 5 | 2 |
| • betalingsverplichting (2) | | 1 | | 1 | |
| • betalingsachterstand (0) | | | | | |
| • sociaal minimum (1) | 1 | | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | | |
| • functie van banken en verzekeraars (7) | | | | 5 | 2 |
| • bank- en spaarrekening (16) | 3 | 1 | 7 | 3 | 2 |
| • polissen (3) | | | | 3 | |
| • verzekering (10) | 2 | 1 | 2 | 5 | |
| • lening (rente/aflossingstermijn) (14) | 3 | 1 | 4 | 5 | 1 |
| • kredietvorm (6) | 1 | 1 | 1 | 2 | 1 |
| • financiële dienstverleners (5) | 1 | | 2 | 2 | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) (1) | | | | 1 | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden (13) | | | | 7 | 6 |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen (13) | 1 | 1 | | 7 | 4 |
| • belastingaangifte (1) | | | | | 1 |

| Thema's + begrippen | Frequentietabel | | | | |
|---|-----------------|----|------------|------|----------|
| | po | so | onderb. vo | vmbo | havo/vwo |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven (de tussenhaakjes staande cijfers geven de scorefrequentie aan) | | | | | |
| • effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties (8) | | | 2 | 2 | 4 |
| • internationale geldstromen/beursen (9) | 1 | | 4 | 1 | 3 |
| • sociale verzekeringen (10) | | 1 | | 5 | 4 |
| • indexeringen (4) | | | | 2 | 2 |
| • balans en jaarrekeningen (4) | | | | 2 | 2 |
| C. Financiële vaardigheden | | | | | |
| • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) (23) | 2 | 1 | 11 | 6 | 3 |
| • (elektronisch) betalen (13) | 3 | 1 | 2 | 6 | 1 |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) (11) | | 1 | 3 | 6 | 1 |
| • rekening openen (3) | | 1 | 2 | | |
| • (be)spaarplan opstellen (2) | | | 2 | | |
| • administratie bijhouden (3) | | 1 | 1 | 1 | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures (2) | 1 | 1 | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) (16) | 3 | | 4 | 7 | 2 |
| • reclame/commercie (16) | 2 | 1 | 5 | 8 | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) (8) | 1 | 1 | | 6 | |
| • productinformatie (6) | 2 | | 1 | 3 | |
| • relatie prijs-kwaliteit (6) | 2 | | 1 | 3 | |
| • milieu-effecten (9) | 1 | | 3 | 5 | |

Tabel 4: Frequentietabel

Veel voorkomende begrippen

Begrippen die relatief vaak (>14) (expliciet of binnen een context) in onderwijsmethoden aan de orde komen zijn:

- de (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context)
- bijbaantje/vakantiewerk
- budgetteren
- kosten levensonderhoud sparen (in de context van rekenopgaven (procenten))
- sparen
- bank- en spaarrekening
- rekenen met geld
- consumenten- en koopgedrag
- reclame/commercie

Weinig voorkomende begrippen

Begrippen uit de begrippenlijst die in onderwijsmethoden niet of nauwelijks (< 5) aan de orde komen zijn:

- vakantiewerk
- betalingsverplichting
- sociaal minimum
- polissen
- BKR
- belastingaangifte
- indexeren
- balans en jaarrekeningen
- rekening openen
- (be)spaarplan opstellen
- administratie bijhouden
- bezwaar- en beroepsprocedures

Niet voorkomend begrip

Het begrip 'belastingsachterstand' wordt in geen van de methoden vermeld.

1.4.2 Kwalitatieve gegevens

Op kwalitatief niveau kan geconcludeerd worden dat de volgende thema-, leer- of leerwerkboeken een (substantiële) bijdrage leveren aan de vergroting van financieel inzicht van leerlingen:

- de themaboekjes 'Gewoon Zo! Geld'
- de werk- en informatieboeken van de methoden 'Cultuur en maatschappij'
- het leerwerkboek D van de methode Plein M,
- de leerboeken van de economiemethode Pincode voor de basisberoepsgerichte-, kaderberoepsgerichte-, gemengde en theoretische leerweg
- de leerwerkboek 'Consument en consumptie' van economiemethode Percent voor de basisberoepsgerichte-, kaderberoepsgerichte-, gemengde en theoretische leerweg
- het eerste katern van de reeks 'Index' 'De Nederlandse economie'

Deze boeken/katernen zijn een positieve 'uitzondering'. De genoemde (onderdelen van) methoden bedienen een beperkte doelgroep, bijv. alleen economieleerlingen in een of enkele beroepsgerichte programma of een specifieke groep leerlingen bijv. in het speciaal onderwijs (Gewoon Zo! Geld).

1.4.3 Conclusies per onderwijssoort

Primair onderwijs

In het primair onderwijs dragen de diverse methoden voor het vak rekenen (en wiskunde) allen op enigerlei wijze bij aan de vergroting van financieel inzicht. Het gaat hier dan vooral om het rekenen met geld en minder om begrippen als internationale geldstromen, effecten of kredietvormen.

De themaboekjes Consumenten bewustzijn (De grote reis) voor het vak Oriëntatie op jezelf en de wereld leveren de grootste bijdrage aan de vergroting van financieel inzicht in het primair onderwijs.

Speciaal onderwijs

Voor het speciaal onderwijs is lesmateriaal gescreend dat een uitstekende, op een inhoudelijk eenvoudige maar effectieve manier, bijdraagt aan de vergroting van financieel inzicht. De contexten waarin de begrippen worden uitgelegd zijn helder, herkenbaar. Tevens leveren vele illustraties een goede bijdrage aan de toelichting op de diverse begrippen.

Onderbouw voortgezet onderwijs

Alleen de vier leerboeken van de methode PleinM leveren een bijdrage aan de vergroting van financieel inzicht van leerlingen een methode voor het leergebied Men en Maatschappij in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Voor de onderbouw is dat teleurstellend. Juist voor deze doelgroep, en op basis van de geïnventariseerd kerndoelen, mag verondersteld worden dat juist in deze periode voldoende aandacht besteed zou moeten worden aan menig financieel begrip en met name het omgaan met (steeds meer voor deze doelgroep) besteedbare financiële middelen.

Vmbo

Een aantal leerwerkboeken van beide gescreende methoden voor het vak economie leveren een bijdrage aan de vergroting van financieel inzicht. Economie is een vak in de bovenbouw van het vmbo dat wordt aangeboden in één van de sectoren van het vmbo, de sector economie, en als keuzevak aan leerlingen in de gemengde en theoretische leerweg. Gerelateerd aan het aantal deelnemers in de bovenbouw van het vmbo (zie onderzoeksrapport 1 paragraaf 2.6 Numerieke gegevens) dat deze begrippen via deze methoden aangeboden kan krijgen, is de bijdrage aan de vergroting van financieel inzicht dan ook gering.

De methoden voor wiskunde en maatschappijleer leveren nauwelijks een bijdrage aan vergroting van financieel inzicht van leerlingen. Terwijl juist bij maatschappijleer de eindtermen daartoe wel aanleiding geven.

Havo/vwo

Ook de bijdrage van de diverse methoden voor het havo/vwo aan de vergroting van financieel inzicht van leerlingen beperkt zich tot het vak economie. Ondanks het feit dat de eindtermen voor het vak Maatschappijleer daartoe voldoende aanleiding geven is de bijdrage van de twee meest gebruikte methoden voor dit vak aan vergroting van financieel inzicht van leerlingen teleurstellend.

De bijdragen van de twee methoden voor het vak Economie aan vergroting van financieel inzicht is vergelijkbaar met het vmbo. Ook in de tweede fase volgt slecht een beperkt aantal leerlingen dit vak. Verschillend daarbij is echter dat voor de tweede fase er een ander taalgebruik en de grotere mate van abstractie van de uitleg c.q. context waarin de begrippen worden aangeboden wordt gebruikt. Verondersteld wordt dat de uitleg van de begrippen dan ook relatief verder van de belevingswereld van de gemiddelde leerling/deelnemer staat en er daardoor een relatief minder goede bijdrage geleverd wordt aan de financiële kennis en vaardigheden.

Algemene eindconclusie

In alle vormen van onderwijs voor de leeftijdscategorie 8 tot en met 18 jaar wordt afgaande op de analyse van methoden weinig aandacht besteed aan de verbreding en verdieping van de vergroting van financieel inzicht; het omgaan met geld, financiële instanties, financiële producten enz.

Op basis van de relevante kerndoelen en eindtermen, maar ook vanuit de diverse contexten waarin deze leerlingen zich dagelijks bevinden (supermarkt, sportvereniging, club, café, discotheek, merkkleding) zou verwacht mogen worden dat er in het onderwijs meer expliciete aandacht besteed zou worden aan het omgaan, de waarde en de rol van geld.

Het onderzoek waarop deze publicatie gebaseerd is heeft alleen betrekking op methoden/onderwijsleermiddelen dat wordt gebruikt. Hoewel methoden een belangrijke informatiebron vormen voor het onderwijs kunnen docenten buiten methoden om onderwerpen aan de orde stellen. Of zij dat doen als het gaat om vergroting van financieel inzicht is nagegaan in een enquête onder docenten. De resultaten van deze enquête zijn gepubliceerd in de publicatie 'Bijdragen van docenten aan vergroting van financieel inzicht van leerlingen.'

Bijlage 1: Screening De wereld in getallen (derde editie)

Onderwijssoort: Primair onderwijs groep 5 tot en met 8.
Vakgebied: Rekenen en wiskunde
Methodetitel: De wereld in getallen (derde editie)
Uitgeverij: Malmberg BV²
Jaar van uitgave: 2000-2003

| Thema's + begrippen | Leerjaar | | | | Toelichting |
|--|----------|---|---|---|---|
| | 5 | 6 | 7 | 8 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | v | v | De functie en waarde van geld wordt uitsluitend gebruikt als context voor het aanleren en oefenen van een rekenvaardigheid of hoofdbewerking (zoals optellen, aftrekken, vermenigvuldigen, delen). |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | v | v | v | Waar blijft je zakgeld? (6A, 13) ³ Zakgeld voor schoolkamp (7B, 103). Alleen genoemd in de opgave. In de docentenhandleiding staan geen suggesties voor een gesprekje hierover. |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | | v | v | | Krantenwijk (6B, 19) en oud papier ophalen (7B, 94). |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | | | v | Een auto kost € 18.000,- er komt nog 19% BTW bij. De term BTW wordt niet verklaard, maar alleen gebruikt als context voor het rekenen met procenten (8A, 118) |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | | v | | Begroting voor het schoolkamp (7B, 78) |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | v | v | v | v | Sparen voor schaatsen (5B, 19). Hoeveel heb je gespaard als je eerst € 65,- had en nu € 100,-? Hoeveel rente krijg je over je spaargeld? (8B, 25) Hierbij wordt in de docentenhandleiding ook aangegeven als inleiding een kort gesprekje over sparen te houden en eventueel foldertjes van Postbank of andere banken aan te vragen. Vragen die gesteld kunnen worden: Waarom kan de bank rente geven? Waarom zijn rentepercentages bij banken niet gelijk? Wat zijn voor- en nadelen van diverse spaarvormen? (Handleiding 8B, 39) |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening | | | | v | Voorbeeld van een rekeningoverzicht van een spaarrekening (8B, 25). |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen verzekering | | | | v | Het begrip verzekering wordt alleen genoemd in de context van een berekening van de kosten van een auto (8A, 95). |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | | v | Opgave over autofinanciering met verschillende aflossingstermijnen (8A, 109) |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden (locale, nationale en internationale) | | | | v | Belasting (houderschapsbelasting) wordt alleen |

² Voor alle registerinformatie (o.a. ISBN-nummers) zie www.leermiddelenplein.nl

³ verwezen wordt naar achtereenvolgens het deel van de methode en de bladzijde waarop het genoemde onderwerp aan de orde komt, of alleen naar de bladzijde

| Thema's + begrippen | Leerjaar | | | | Toelichting |
|---|----------|---|---|---|--|
| | 5 | 6 | 7 | 8 | |
| belastingen | | | | | genoemd in de context van een berekening van de kosten van een auto (8A, 95). |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/obligaties/opties | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | v | v | v | Door de hele methode heen zijn diverse opgaven aangetroffen waarbij moet worden gerekend met geld. Daarbij komt ook het wisselen van geld (euro's) en het wisselen van en rekenen met buitenlandse valuta aan bod. Ook het berekenen van een kortingspercentage of prijsverhoging in procenten komt aan de orde. |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | v | v | v | v | Betalen wordt geoefend met een gelddoosje (met speelgoedgeld). Bijvoorbeeld: betaal met zo weinig mogelijk munten. Elektronisch betalen komt niet aan de orde. |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | | v | v | Komt zijdelings aan de orde. Bijvoorbeeld: Welke winkel kies jij? Van twee winkels de goedkoopste voor de boodschappen kiezen (5B, 69). Een nieuwe tv kopen of huren? (7A, 151) |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commercie | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | v | | | Auto's vergelijken op prijs en aantal gereden kilometers (6B, 31) |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | | | | |

Bijlage 2: Screening van 'Alles telt'

Onderwijssoort: Primair onderwijs groep 5 tot en met 8.
Vakgebied: Rekenen en wiskunde
Methodetitel: Alles telt
Uitgeverij: ThiemeMeulenhoff
Jaar van uitgave: 2001-2006

| Thema's + begrippen | Leerjaar | | | | Toelichting |
|--|----------|---|---|---|---|
| | 5 | 6 | 7 | 8 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | v | v | De functie en waarde van geld wordt uitsluitend gebruikt als context voor het aanleren en oefenen van een rekenvaardigheid of hoofdbewerking (zoals optellen, aftrekken, vermenigvuldigen of delen). |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | v | | | v | (5B, 47) In een opgave wordt zakgeld genoemd. Extra suggestie uit de docentenhandleiding: Maak met de groep (8) een tabel/grafiek over zakgeld en de besteding daarvan. |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud | | | v | | Opgave over de uitgaven van een gemiddeld huishouden (als context voor procenten berekeningen) (7B, 57) |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | | v | v | Opgave over 19% BTW op een computer (7A, 94) (8A, 42 + 43) les over BTW-berekeningen. In de docentenhandleiding wordt het begrip BTW ook uitgelegd. |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting sparen (rente) | v | v | v | v | (5B, 47) (6A, 45) (7A, 64) (8A, 69) Sparen wordt gebruikt als context voor rekenopgaven. Ergens voor sparen. Hoelang moet je sparen? In groep 7 ook berekenen waar je de meeste rente krijgt (7B 86) Ook in groep 8 opgaven over renteberekening. |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening | | | v | v | Opgave over rente op een spaarrekening (7B, 86) In de docentenhandleiding suggesties voor vragen: Wie spaart er al bij een bank? Weet je ook hoeveel rente je krijgt? Waarom bij de ene rekening meer dan bij de andere? Extra suggesties: folders van banken in de buurt in de klas halen. (8A, 81) Voorbeelden van bankafschriften. Bespreek met de leerlingen hoe je die moet lezen. |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) | | v | | v | (6B, 115) Kopen op afbetaling. Betalen in x-aantal termijnen. Uitrekenen welke van de drie betalingsregelingen het goedkoopst is. (8A, 4) Opgave over een persoonlijke lening om een auto op afbetaling te kopen. Begrip: looptijd. |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) rol van Europese, landelijke en regionale overheden (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte | | | | | |

| Thema's + begrippen | Leerjaar | | | | Toelichting |
|---|----------|---|---|---|--|
| | 5 | 6 | 7 | 8 | |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | | | v | v | Opgave over de koers van de dollar (7B, 96). Extra suggestie in docentenhandleiding: Laat kinderen een week de koersen uit de krant bijhouden van bijv. de euro t.o.v. de dollar. (8B, 10) Les over euro-landen en valuatakoersen voor buitenlands geld. Extra suggestie: uit financiële pagina's van de krant recente wisselkoersen knippen. |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | v | v | v | Door de hele methode heen zijn diverse opgaven aangetroffen waarbij moet worden gerekend met geld. Daarbij moet bijvoorbeeld geld gewisseld worden, of teruggegeven tot een bepaald bedrag. Ook het berekenen van een kortingspercentage of prijsverhoging in procenten komt aan de orde. En in groep 8 het rekenen met buitenlandse valuta. |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | v | v | v | v | Betalen wordt als context gebruikt bij rekenopgaven: hoeveel moet je betalen, schat hoeveel je ongeveer moet betalen. Betaal met gepast geld, gebruik zo weinig mogelijk munten. In de docentenhandleiding wordt soms aangegeven: Biedt hulp door concreet met imitatiegeld te laten werken. Elektronisch betalen komt niet aan de orde. |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | v | | v | Komt alleen als context van opgaven aan de orde. Op basis van drie reclamefolders moet de voordeligste supermarkt worden uitgezocht (6B, 81) Prijzen vergelijken met behulp van een verhoudingstabel (8A, 80). |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commercie | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | | | | |

Bijlage 3: Screening van 'De grote reis'

Onderwijssoort: Primair onderwijs
Vakgebied: Oriëntatie op jezelf en de wereld (wereldoriëntatie)
Methodetitel: De grote reis
Uitgeverij: Malmberg BV, Uitgeverij
Jaar van uitgave: 1996-2001

| Thema's + begrippen | Toelichting | | |
|---|-------------|---|--|
| | 4 | 6 | 8 |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | v | Zakgeld wordt genoemd in een tekst in het (Leesboek 6C, 7). |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | | v | Krantenwijk wordt genoemd in een tekst in het (Leesboek 6C, 10). In de docentenhandleiding staat de gespreksvraag: Zou jij een krantenwijk nemen om wat geld bij te verdienen? Ook wordt er gesproken over het doen van klusjes om aan geld te komen of op een rommelmarkt gaan staan. |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | v | v | v |
| | | | <p>Marktspel waarbij kinderen beseffen dat wat je kunt kopen afhankelijk is van het aanbod en beschikbare <i>budget</i>. Kopieerblad met tientjes (geen € 10,-bankbiljet). (groep 4, kopieerblad 38 a+b)</p> <p>Bij koopgedrag speelt ook het <i>budget</i> een rol (n.a.v. een prijsvraag waarbij een meisje €500 heeft gewonnen en niet weet hoe ze dat zal besteden).</p> <p>Huishoudboekje van een gezin in Jakarta waarin inkomsten en uitgaven (in roepia) genoteerd moeten worden. (Logboek 8A, 29). Doel: inzien dat gezinnen met een laag inkomen het overgrote deel van hun <i>budget</i> besteden aan wonen, woonlasten en levensonderhoud.</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | | | v |
| | | | <p>Leerlingen vergelijken de <i>kosten van levensonderhoud</i> in roepia's en omgerekend naar euro's in Indonesië met de maandelijkse kosten in Nederland. Ze vragen hun ouders naar maandelijkse kosten van woonlasten, water, elektriciteit en huur. (Logboek 8A, 30)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | | v | v |
| | | | <p>Gezamenlijk sparen door deel te nemen aan een spaarclub (arisan, Indonesië) (Leesboek 8A, 85). Gesprek over <i>sparen</i>: Spaar jij ergens voor? Wat doe je om het benodigde geld bij elkaar te krijgen? Heb je een spaarrekening? Krijg je ook <i>rente</i> van de bank? Vind je sparen belangrijk? (Docentenhandleiding 6C, Thema consument, p. 11)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | | | v |
| | | | <p>Gezin in Indonesië leent geld van een geldschieter (tegen een woekerrente van 20%) (Leesboek 8A, 83) Doel: inzien dat mensen proberen hun inkomen (tijdelijk) te verhogen door middel van sparen, <i>leningen</i> of gokken. Tekst over een kansspel (illegale lotto in Indonesië). (Leesboek 8A, 85)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | | v |
| | | | <p>Er wordt in de tekst over een gezin in Jakarta gesproken over '<i>bestaansminimum</i>' (omschrijving in zoekboek: dat wat je minstens nodig hebt om te kunnen leven) (Leesboek 8A, 82)</p> |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en | | | |

| Thema's + begrippen | Toelichting | | |
|---|-------------|---|--|
| | 4 | 6 | 8 |
| instanties | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • functie van banken en verzekeraars | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • bank- en spaarrekening | | v | <i>Spaarrekening</i> wordt genoemd in tekst (Leesboek 6C, 10.) |
| <ul style="list-style-type: none"> • polissen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • verzekering | | v | (Leesboek 6C, 10) N.a.v. het kopen van een nieuwe fiets: 'Je moet hem wel verzekeren'. Gesprek: Zou jij een verzekering afsluiten als je een nieuwe fiets kocht? |
| <ul style="list-style-type: none"> • lening (rente/aflossingstermijn) | | | v De <i>rente</i> en <i>aflossing</i> van de <i>hypotheek</i> bedragen meer dan het gemiddelde inkomen van een fabrieksarbeider in Indonesië (Leesboek 8A, 82) Gezin in Indonesië leent geld van een geldschietter om hun kinderen naar school te kunnen laten gaan. Ze hebben de laatste <i>aflossing</i> betaald. (Leesboek 8A, 82) |
| <ul style="list-style-type: none"> • kredietvorm | | | v Chinese middenstander in Indonesië zegt: Wij kunnen geen gebruik maken van goedkope <i>kredieten</i> van de overheid en de staatsbanken. Krediet wordt in het zoekboek omschreven als: een lening waarvan je zeker bent dat iemand die terug kan betalen. (Leesboek 8A, 84.) |
| <ul style="list-style-type: none"> • financiële dienstverleners | | | v Geldschietter (woekeraar) in Indonesië. Staatsbank (Zoekboek: bank van de regering in een land) (Leesboek 8A, 83 + 84) |
| <ul style="list-style-type: none"> • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • (locale, nationale en internationale) belastingen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • belastingaangifte | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • internationale geldstromen/beursen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • sociale verzekeringen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • indexeringen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • balans en jaarrekeningen | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • (elektronisch) betalen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekening openen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • (be)spaarplan opstellen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • administratie bijhouden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • bezwaar- en beroepsprocedures | | v | Opstellen van een klachtenbrief voor een fabrikant. (Logboek 6C, 7.) |
| D. Consumentenbewustzijn | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | v | Marktspeel (zie hierboven) Koopgedrag: n.a.v. verhaal waarin een meisje € 500 heeft gewonnen en gaat kijken wat ze er allemaal voor kan kopen. Doel: inzien dat bij <i>koopgedrag</i> factoren als productvergelijking, aanbod en <i>budget</i> een rol spelen. (Leesboek 8C, 6 t/m 11) Nb. In de tekst van het leesboek staat nog 'gulden'. Dat is in het Logboek al aangepast in euro. |
| <ul style="list-style-type: none"> • reclame/commercie | v | v | Gesprek en opdrachten waarbij kinderen beseffen dat je met <i>reclame en etalages</i> kunt inspelen op de vraag van consumenten en dat ze worden aangepast aan wisselende omstandigheden (feesten, jaargetijden) (groep 4, leesboek p. 66 + 67, kopieerblad 39) Inzien dat winkeliers en fabrikanten de verkoop van hun producten bevorderen door middel van reclame en aanbiedingen (groep 6). |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | v | Deze fiets kreeg in de Consumentengids een heel goed testoordeel (Leesboek 6C, 11) De tabellen |

| Thema's + begrippen | Toelichting | | |
|---|-------------|---|--|
| | 4 | 6 | 8 |
| | | | voor een vergelijkend warenonderzoek zijn ook van de Consumentenbond afkomstig. In het kader van veiligheid van producten worden ook de ANWB en 3VO genoemd. Doel: weten dat er instanties zijn die voorschriften opstellen en onderzoek doen ten aanzien van de veiligheid en kwaliteit van producten. |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | v | Zoek het artikel dat bij de reclametekst past (Leesboek 6C, 8 + 9 en Logboek 6C, 1) Kenmerken bij artikel bedenken (Logboek 6C, 2) |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | v | Leerlingen moeten de prijs en kwaliteit van vier fietsen met elkaar vergelijken (tabel in zoekboek 6, 68) en hun keuze motiveren. Ook het begrip 'garantie' komt hierbij aan de orde. Met behulp van kopieerbladen (3a en 3b) kunnen ze een vergelijkend warenonderzoek doen naar tandenborstels en snoepgoed. |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | v | Doel: weten dat er winkels zijn die werken vanuit ideële motieven met betrekking tot mens en milieu (wereldwinkel, biologisch-dynamische winkel) (Leesboek 6C, 19 + 21.) |

Bijlage 4: Screening van 'Topondernemers'

Onderwijssoort: Primair onderwijs
Vakgebied: Oriëntatie op jezelf en de wereld (wereldoriëntatie)
Methodetitel: Topondernemers
Uitgeverij: Heutink
Jaar van uitgave: 2005-2007

| Thema's + begrippen | Toelichting | | | |
|---|-------------|-----|-----|--|
| | 3/4 | 5/6 | 7/8 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | v | v | Groep 5/6 opdrachtkaart 11: Klein geld. Informatie opzoeken en werkstuk maken over de geschiedenis van geld. Eigen kleingeld (munten) ontwerpen. Groep 7/8 opdrachtkaart 10: Arm of rijk? Over de functie die geld heeft. Het ontstaan van geld vanuit ruilhandel. Geld in Europa (Euro) en geldproblemen in de Derde Wereld. Leerlingen maken een muurkrant. |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud BTW/BPM | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | v | | Groep 5/6 opdrachtkaart 11: Schoolreisje. Leerlingen moeten een fictief schoolreisje organiseren. Daarbij staat ook: Probeer uit te zoeken wat het allemaal gaat kosten. Denk aan reis, park en eten. Het begrip <i>begroting</i> wordt daarbij niet gebruikt. |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) rol van Europese, landelijke en regionale overheden (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties internationale geldstromen/beursen sociale verzekeringen indexeringen balans en jaarrekeningen | | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) (elektronisch) betalen | v | | | Groep 3/4 opdrachtkaart 14: Bij de kassa. Leerlingen maken een eigen winkel, met |

| Thema's + begrippen | Toelichting | | | |
|---|-------------|-----|-----|---|
| | 3/4 | 5/6 | 7/8 | |
| | | | | producten, prijskaartjes, geld, reclameposters. Ze spelen winkeltje met behulp van een kassa. |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commercie | | v | v | Groep 5/6 opdrachtkaart 11: Deze moet je hebben. Over rages. Groep 7/8 opdrachtkaart 13: Reclame. Enquête houden over het effect van reclamespotjes. Zelf een reclamespotje voor een nieuw product maken en een poster ontwerpen. |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | v | | | Groep 3/4 opdrachtkaart 15 + kopieerblad: In de winkel. Producten moeten gerubriceerd worden naar vijf soorten winkels. |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | | | |

Bijlage 5a: Screening van 'Gewoon zo! Geld': Hoe regel je bankzaken?

| | |
|--------------------------|--|
| Onderwijssoort | Onderbouw en bovenbouw voortgezet onderwijs (inclusief tweede fase). Materiaal is ontwikkeld voor volwassenen en jongeren vanaf 15 jaar. |
| Vakgebied: | Er is geen expliciet vakgebied vanuit dit materiaal vermeld |
| Methodetitel: | Gewoon zo! Geld. Hoe regel je bankzaken? |
| Uitgeverij: | Eenvoudig Communiceren |
| Jaar van uitgave: | maart 2007 |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|--|-------------|---|
| | SO | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) zakgeld bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud BTW/BPM begroting sparen (rente) geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening polis verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) rol van Europese, landelijke en regionale overheden (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties internationale geldstromen/beursen sociale verzekeringen indexeringen balans en jaarrekeningen | v | Een bankrekening openen (legitimatie, controle, overeenkomst, map) (6, 7), Sparen en lenen (26, 27) |
| | v | Sparen en lenen (26, 27) |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) (elektronisch) betalen geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) rekening openen (be)spaarplan opstellen | | Bankieren per telefoon (24, 25) |
| | v | Bankpas en rekeningnummer (8), Geld storten (10), geld opnemen (11), overschrijven (12, 13), acceptgiro (14, 15), machtiging en automatisch betalen (16, 17), Internetbankieren o.a. TAN code (18 t/m 23) |
| | v | Een bankrekening openen (legitimatie, controle, overeenkomst, map) (6,7), Rekeningafschrift (9) |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| | SO | |
| <ul style="list-style-type: none"> • administratie bijhouden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • reclame/commercie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • milieu-effecten | | |

Bijlage 5b: Screening van 'Gewoon zo! Geld': Hoe voorkom je schulden?

| | |
|--------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Onderbouw en bovenbouw voortgezet onderwijs (inclusief tweede fase). Materiaal is ontwikkeld voor volwassenen en jongeren vanaf 15 jaar. |
| Vakgebied: | Er is geen expliciet vakgebied vanuit dit materiaal vermeld |
| Methodetitel: | Gewoon zo! Geld. |
| | Hoe voorkom je schulden? |
| Uitgeverij: | Eenvoudig Communiceren |
| Jaar van uitgave: | derde druk, maart 2006 |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| | SO | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | | |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | v | Let op je geld (18, 19) |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | v | Sparen (14, 15) |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | v | Schulden (22, 23) |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | v | Je papieren ordenen (4, 5), Inkomen (6, 7), Uitgaven (vaste lasten, persoonlijke kosten, kosten voor je vrije tijd) (8, 9). Sparen (14) |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> verzekering | | |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | | |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners | v | Schulden (22) |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | Een overzicht maken (11, 12, 13)) |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | v | Je papieren ordenen (4, 5) |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | |

| | | |
|---|--|--|
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| • reclame/commercie | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| • productinformatie | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | |
| • milieu-effecten | | |

Bijlage 5c: Screening van 'Gewoon zo! Geld': Op welke manier kun je betalen?

| | |
|--------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Onderbouw en bovenbouw voortgezet onderwijs (inclusief tweede fase). Materiaal is ontwikkeld voor volwassenen en jongeren vanaf 15 jaar. |
| Vakgebied: | Er is geen expliciet vakgebied vanuit dit materiaal vermeld |
| Methodetitel: | Gewoon zo! Geld. |
| | Op welke manier kun je betalen? |
| Uitgeverij: | Eenvoudig Communiceren |
| Jaar van uitgave: | maart 2007 |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| | SO | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | De euro (6, 7, 8) |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud BTW/BPM begroting sparen (rente) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | v | Creditcard (17) |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | v | Een bankrekening openen (18) |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | v | Creditcard (16, 17) |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) rol van Europese, landelijke en regionale overheden (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties internationale geldstromen/beursen sociale verzekeringen indexeringen balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | v | Pinnen in een winkel (12, 13), Chippen (14, 15), Betalen op internet (Creditcard, iDEAL, Acceptgiro, machtiging, onder rembours) (19) |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | Pinnen (9), zo pin je bij een geldautomaat (10, 11) |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | v | Een bankrekening openen (18) |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen administratie bijhouden bezwaar- en beroepsprocedures | | |

| | | |
|---|--|--|
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| • reclame/commercie | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| • productinformatie | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | |
| • milieu-effecten | | |

Bijlage 5d: Screening van 'Gewoon zo! Geld': Wat moet je weten als je gaat winkelen?

| | |
|--------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Onderbouw en bovenbouw voortgezet onderwijs (inclusief tweede fase). Materiaal is ontwikkeld voor volwassenen en jongeren vanaf 15 jaar. |
| Vakgebied: | Er is geen expliciet vakgebied vanuit dit materiaal vermeld |
| Methodetitel: | Gewoon zo! Geld. |
| | Wat moet je weten als je gaat winkelen? |
| Uitgeverij: | Eenvoudig Communiceren |
| Jaar van uitgave: | maart 2007 |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| | SO | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| • (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | |
| • zakgeld | | |
| • bijbaantje | | |
| • vakantiewerk | | |
| • budget(teren) | | |
| • koopkracht | | |
| • kosten levensonderhoud | | |
| • BTW/BPM | | |
| • begroting | | |
| • sparen (rente) | | |
| • geld lenen (procenten) | | |
| • bezittingen en schulden (rood staan) | | |
| • betalingsverplichting | | |
| • betalingsachterstand | | |
| • sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| • functie van banken en verzekeraars | | |
| • bank- en spaarrekening | | |
| • polissen | | |
| • verzekering | | |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| • kredietvorm | v | Betalen (8) |
| • financiële dienstverleners | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| • belastingaangifte | | |
| • effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | | |
| • internationale geldstromen/beursen | | |
| • sociale verzekeringen | | |
| • indexeringen | | |
| • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | |
| • (elektronisch) betalen | | |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | Betalen (pinnen, chippen, creditcard, aanbetalen, afbetalen en krediet) (6, 7), Kopen en betalen via internet (betaalmiddel, creditcard, iDEAL, acceptgiro, machtiging e.a) (10, 11, 12) |
| • rekening openen | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | |
| • administratie bijhouden | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |

| | | |
|---|--|--|
| <ul style="list-style-type: none"> • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • reclame/commercie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • milieu-effecten | | |

Bijlage 6: Screening van 'PrOmotie'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Praktijk onderwijs |
| Vakgebied: | Cultuur en maatschappij/ Rekenen en wiskunde |
| Methodetitel: | Promotie |
| Uitgeverij: | Edu-Actief |
| Jaar van uitgave: | Eerste druk/eerste oplage, Ik betaal! Eerste druk/eerste oplage, Een grote aanschaf Eerste druk/eerste oplage, Rondkomen Eerste druk, 2003 Werkboek bij Infoboek 4 Eerste druk, 2003 Werkboek bij Infoboek 5' Eerste druk, 2003 infoboek 3 Eerste druk, 2003 infoboek 4 Eerste druk, 2003 infoboek 5 Eerste druk/eerste oplage, 2003 rek/wisk werkboek Op je zelf |
| Geanalyseerde onderdelen: | Werkboek 'Ik betaal!', thema 4 infoboek 1 Werkboek 'Een grote aanschaf', thema 4 infoboek 2 Werkboek 'Rondkomen', thema 4 infoboek 3 Werkboek 'Zelfstandig wonen' thema 1 infoboek 4 Werkboek 'Het loonstrookje' thema 4 infoboek 4 Werkboek 'Huur een huis' thema 1 infoboek 5 Werkboek 'Werk en gezondheid' thema 2 infoboek 5 Werkboek 'Sociale zekerheid' thema 4 infoboek 5 Werkboek 'Als je hulp nodig hebt' thema 5 infoboek 5 Infoboek 3 Infoboek 4 Infoboek 5 Werkboek 'Op je zelf' rekenen en wiskunde |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | SO | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | werkboek Ik betaal!: Ons geld (18 e.v.), waar geef je geld aan uit? (29) werkboek Rondkomen: Het gezin Elstak (waar komt het geld vandaan?) (7 t/m 18), werkboek 5 naar het buitenland, gebruik van de euro (71), infoboek 3: Het gezin Elstak (132 e.v.) infoboek 5 Naar het buitenland Met de euro in het buitenland (71), |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | v | werkboek Ik betaal!: waar geef je geld aan uit? (29) werkboek Rondkomen: Zakgeld (15), Geldproblemen (52, 53) infoboek 3: het gezin Elstak (132), geldproblemen (157, 158) |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | werkboek Op je zelf (rek/wisk) Aan het werk (salaris) (62 t/m 65) werkboek 4 Zelfstandig wonen: werken bij een bedrijf werkboek 4 Je verdiende loon: minimumloon (132, 133), bruto- en nettoloon (135) het loonstrookje (143 e.v.), sofinummer (145), zwartwerken (148), infoboek 4 je verdiende loon loon of salaris (149), bruto- en nettoloon (149), loonheffing (150), minimumloon (150), zwartwerken (162, 163), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk budget(teren) | v | werkboek Ik betaal!: Een rekening openen (56, 57), werkboek Rondkomen Inkomsten en uitgaven (19 e.v.), Het budget (32 e.v.) Vaste lasten (33), huishoudelijke uitgaven (33 e.v.), reserveringsuitgaven (33 e.v.), een eigen budget (41 t/m 46), inkomsten en uitgaven per maand (42), Geldproblemen (47 e.v.), maandbudget (54 e.v.) |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|--|-------------|--|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | SO | |
| | | werkboek 4: Eropuit: Uitdaging 1: met de klas eropuit (125 e.v.) infoboek 3: Inkomsten en uitgaven (136e.v.), Vaste lasten (144), huishoudelijke uitgaven (145), reserveringsuitgaven (145), Samenvatting (147), Wat is een budget? (148 e.v.) een begroting (149), budgettering (in stappen) (150, 151), samenvatting (153), Een eigen budget (154 t/m 156), hulp bij budgetteren (158, 159), bewindvoering (159, 160), |
| <ul style="list-style-type: none"> • koopkracht • kosten levensonderhoud | v | <p>werkboek Rondkomen inkomsten en uitgaven (24, 28), werkboek 4 Zelfstandig wonen: Als je zelfstandig gaat wonen (8 t/m 11), afrekening energiebedrijf (9), het waterleidingbedrijf (13 e.v.), gas (20), elektriciteit (23 e.v.) groene stroom (24), energierekening (27), telefoon en kabel (29 e.v.), kosten (34, 35), verzekeringen (36 e.v.), naar een pretpark (119), infoboek 3: het gezin Elstak (132, 133), de uitgaven van Jacob en Bianca Elstak (142 t/m 144), werkboek 5 Huur een huis (8 e.v.), huurprijs (10), woonlasten (14 e.v.), huursubsidie (18 e.v.), je woning onderhouden (21 e.v.), Keuzeopdracht (orthodontie/huidziekte/verzekering) (40 e.v.) werkboek 5 Naar het buitenland: kosten overnachting (56 t/m 58), Vakantie in Frankrijk (67,68), werkboek 5 Sociale zekerheid Slim inkopen (93), infoboek 4 Zelfstandig wonen waterbedrijf (17), riolering (17), energiebedrijf (22), ecostroom (27), internet/kabelbedrijf (35), verzekeringen (37), WA (38), premie (40), infoboek 4 Eropuit kosten van een kaartje (102), samen op stap, afspraken over geld (112,115), treinreis (eerste en tweede klas) en strippenkaart (120), eten (123), naar een pretpark (127), eten/drinken kopen of meenemen (130, 131), samenvatting (134), portemonnee kwijt (138), werkboek 5 Het loonstrookje loonstrookje/salarisspecificatie (158, 159), contributie lidmaatschap vakbonden (165), infoboek 4 Strafrecht een boete (211), het vonnis (218), infoboek 5 Huur een huis Kamerhuur (14), huurcontract/huurprijs, servicekosten, waarborgsom (15), Vaste lasten (17 e.v.), huursubsidie (23 e.v.) infoboek 5 Als je hulp nodig hebt MEE biedt hulp (98 e.v.) zorgconsulent (100 e.v.), Hulp bij geldzorgen (103 e.v.),</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> • BTW/BPM • begroting • sparen (rente) | v | <p>werkboek Ik betaal! Sparen (32 e.v.), Een rekening openen (54) werkboek Een grote aanschaf sparen (26 t/m 34)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> • geld lenen (procenten) | v | <p>werkboek Ik betaal! Sparen (34, 35) werkboek Een grote aanschaf Geld lenen (35 t/m 44), kopen op afbetaling (45 t/m 54), aanbetaling (49)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> • bezittingen en schulden (rood staan) | v | <p>werkboek 5 Hulp bij geldzorgen Schulden (117), inkomsten (117), vaste lasten (118) infoboek 5 Hulp bij geldzorgen Schuldsanering (104 e.v.), CWI (108 e.v.)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> • betalingsverplichting • betalingsachterstand • sociaal minimum | v | <p>infoboek 4 Je verdiende loon Loonheffing (160), sofinummer (161),</p> |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • functie van banken en verzekeraars | | |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | SO | |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | v | werkboek Ik betaal!: Sparen (32 e.v.), Een rekening openen (54), bewaar het overzicht (71 t/m 82) werkboek Een grote aanschaf: Sparen (28) werkboek Op je zelf (rek/wisk) Huiswerk (heb je een spaarrekening?) (12, 13), |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> verzekering | v | werkboek 4: zelfstandig wonen verzekeringen (36 e.v.), infoboek 4 zelfstandig wonen verzekeringen (37), WA (38), premie (40) infoboek 4 ziektekosten Het ziekenfonds of ZFW (152, 153), ziektekosten (153) infoboek 5 help allemaal papier WA-verzekering (19), inboedelverzekering (19), glasverzekering (19), infoboek 5 werk en ziek zijn ziekenfonds en premie betalen (44, 45), ziekte en inkomen (45), UWV (49), |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) | v | werkboek Op je zelf (rek/wisk) Neckermann (betalen in termijnen)(15 t/m 18), |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | v | werkboek Een grote aanschaf: Geld lenen/doorlopend krediet (38), |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | v | werkboek 5 Sociale zekerheid belasting (94), infoboek 5 help allemaal papier heffingen en belastingen (19) |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | v | werkboek 4 Je verdiende loon: premies betalen (136 e.v.), WW (137), WAO (139), werkboek 4 Je verdiende loon: cwi (141), werkboek 5 Sociale verzekeringen arbeidsongeschiktheid (83), bijstandsuitkering (86, 87), Wajong (90, 91), werkboek 5 Weet waar je moet zijn: CWI (99), Sociale werkvoorziening (105), infoboek 4 premies betalen ZW (154), WAO (155), WW (156), infoboek 5 werken en gezondheid arbeidsongeschiktheid/WAO (51, 52), Wajong (53, 54), infoboek 5 sociale verzekeringen zfw, zw, WAO, AWBZ, WW (77 t/m 81), infoboek 5 sociale voorzieningen ABW, Wajong (83 t/m 85), wao-premie (87), UWV (88), CWI (89), |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | werkboek Ik betaal!: betalen met contant geld (39 t/m 49), bewaar het overzicht (71 t/m 82), betalen met contant geld (88) werkboek Een grote aanschaf: Afbetalen (50), werkboek Op je zelf (rek/wisk) Alles kost geld (5 t/m 17) rekenen met munten en biljetten (6, 7), automatisch sparen (8 t/m 11), vaste lasten: water (20, 21, 22), gas (22, 23) energietabel (23, 24), verzekeringen (25), inkomsten en uitgaven (27, 28). Aan het werk (salaris) (62 t/m 65), Autorijles (14), hoe ga je naar je werk (kosten van openbaar vervoer) (70, 71), welk werk ga jij doen? (78), wat doe je in je vrije tijd (96 t/m 98) Op vakantie (104, 105) |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | SO | |
| | | werkboek 4 Je verdiende loon loonstrookje (168 e.v.), werkboek 5 Naar het buitenland Op vakantie (uitdaging 1) (76, 77) |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | v | werkboek Ik betaal!: Uitdagingen (betalen met je pinpas) (83 t/m 87) werkboek Een grote aanschaf; Als je iets duurs wilt kopen (17 t/m 20) infoboek 4 Eropuit bankpasje blokkeren (118), infoboek 5 help allemaal papier hoe betaal je de rekeningen (acceptgiro, automatische betaling) (20, 21), |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinpas, internet) | v | werkboek Ik betaal!: Pinnen en chippen (62 t/m 67) werkboek Een grote aanschaf Als je iets duurs wilt kopen (18, 22) |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | v | werkboek Ik betaal!: Een rekening openen (50 t/m 61) |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | v | werkboek Een grote aanschaf Wat staat er op een nota? (55 t/m 62), Garantie (56 e.v.), Nota's bewaren (63 t/m 73) werkboek Rondkomen inkomsten en uitgaven (23 e.v.), |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commercie | v | werkboek Een grote aanschaf: een grote aanschaf (7 t/m 13), Als je iets duurs wilt kopen (20, 21, 23 t/m 25), Geld lenen (40 t/m 43) |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | v | werkboek Een grote aanschaf: Nibud (152), |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | |

Bijlage 7a: Screening van 'Getal en ruimte'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort:L | Onderbouw voortgezet onderwijs, vmbo of havo/vwo |
| Vakgebied | Wiskunde |
| Methodetitel: | Getal en ruimte |
| Uitgeverij: | EPN, Houten |
| Jaar van uitgave: | 1 ^e druk 1 ^e oplage 2003 (deel 1) 1 ^e druk 1 ^e oplage 2004 (deel 2) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Getal en ruimte 1 vmbo-KGT 1 Getal en ruimte 2 vmbo-KGT 1 Getal en ruimte 1 vmbo-KGT 2 Getal en ruimte 2 vmbo-KGT 2 |

Algemene opmerkingen: Getal en ruimte is een wiskundemethode voor de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. In deze bijlage zijn de resultaten van de screening van de methoden specifiek bedoeld voor de basis, kader en gemengde leerweg van het vmbo opgenomen. Een verslag van de screening van de overige delen is in bijlagen 7b, 7c, 7d en 7e opgenomen.

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|--|-------------|---|
| | 1 | 2 |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | v | 1 vmbo-KGT 1 (kader, gemengde en theoretische leerweg): Tabel (109 t/m 111), |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v v | 1 vmbo-KGT: Tabel (109 t/m 111), Grafiek (112, 113), VU grafiek (122), Tabel en grafiek (171, 172) 2 vmbo-KGT 1: Vergelijkingen oplossen (167, 168) |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk budget(teren) koopkracht | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v v | 1 vmbo-KGT 1: Formules (173 t/m 175), Formules veranderen (176, 177), Formule en rekenmachine (178 t/m 180), Grafieken en formules met de computer (181 t/m 185) 2 vmbo-KGT-2: Rekenen met procenten (12, 13), Afname en toename in procenten (18, 19, 20), Samenvatting (25, 27, 28), Herhaling (31, 32), |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM begroting sparen (rente) geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | 2 vmbo-KGT 2: Extra stof (34), 2 vmbo-KGT 2: Extra stof (34, 35), |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners | | 2 vmbo-KGT 2: Extra stof (33) |
| | v | 2 vmbo-KGT 2: Extra stof (33, 35) |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| | 1 | 2 |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | 1 vmbo-KGT 1: Decimale getallen (42), Afronden (54), Verhoudingsgetallen (55, 56, 59, 60) Samenvatting (61), Herhaling (63, 66), Extra stof (67, 69), Regelmaat (106), Tabel (109 t/m 111), Grafiek (112, 113), Grafieken veranderen (117, 118, 120), VU grafiek (122), Samenvatting (123), |
| | v | 1 vmbo-KGT 2: Negatieve getallen (5), Extra stof (29 t/m 31), Formules maken (45, 46), Diagnostische toets (54), herhaling (56), kaart en graaf (99), Extra stof (155), Algemene herhaling (165) |
| | v | 2 vmbo-KGT 1: |
| | v | Oplossen met grafieken (65), 2 vmbo-KGT-2: Procenten berekenen (10, 11), Procentuele toename en afname (15, 16, 17), Beelddiagram (111), Staafdiagram (113), Diagrammen met Word (127, 128), Algemene herhaling (180, 181, 183) |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commercie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | |

Bijlage 7b: Screening van 'Getal en ruimte'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | onderbouw voortgezet onderwijs, vmbo of havo/vwo |
| Vakgebied: | Wiskunde |
| Methodetitel: | Getal en ruimte |
| Uitgeverij: | EPN, Houten |
| Jaar van uitgave: | 1 ^e druk 3 ^e oplage 2004 (deel 1) 1 ^e druk 1 ^e oplage 2004 (deel 2) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Getal en ruimte 1 vmbo-T/havo 1 Getal en ruimte 1 vmbo-T/havo 2 Getal en ruimte 2 vmbo-T/havo 1 Getal en ruimte 2 vmbo-T/havo 2 |

Algemene opmerkingen: Getal en ruimte is een wiskundemethode voor de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. In deze bijlage zijn de resultaten van de screening van de methoden specifiek bedoeld voor de theoretische leerweg van het vmbo opgenomen. Een verslag van de screening van de overige delen is in bijlagen 7a, 7c, 7d en 7e opgenomen.

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| | 1 | 2 |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | v | 1 vmbo-T/havo 1: Tabel (115) |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | 1 vmbo-T-havo 1: Tabel (11 t/m 117), Grafiek (118), Grafieken veranderen (123, 124), VU grafiek (129 t/m 131), 2 vmbo-T/havo: Vergelijkingen oplossen (191, 192) |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | 1 vmbo-T/havo 1: Verhoudingstabel (59, 61 t/m 63), extra stof (71, 73) Tabel en grafiek (112), Formule (183 t/m 185), Formules veranderen (186, 187), formule en rekenmachine (188 t/m 190), Grafieken en formules met de computer (195 t/m 197), Samenvatting (198, 199), Diagnostische toets (200 t/m 202), Herhaling (203 t/m 205), Extra stof (206 t/m 209) |
| | v | 1 vmboT/havo 2: Negatieve getallen (5), formules maken (44, 45), Extra stof (57 t/m 59), Grafen met de NS Reisplanner (109), Extra stof (119, 120), |
| | v | 2 vmbo-T/havo 2: Rekenen met procenten (8, 9), Procentuele toename en afname (11, 12, 13), Afname en toename in procenten (14, 15, 16), Samenvatting (21), diagnostische toets (22, 23, 24), herhaling (26) |
| | v | 2 vmbo-T/havo 2: Beeld- en staafdiagram (145, 146, 147), Afname en toename in procenten (154, 155, 156), Samenvatting (169), Algemene herhaling (220, 221, 229,) |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | | |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|------------------------------|--|
| | 1 | 2 |
| • bank- en spaarrekening | | v 2 vmbo-T/havo 2: Extra stof (27) |
| • polissen | | |
| • verzekering | | |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | 2 vmbo-T/havo 2: Extra stof (28, 29) |
| • kredietvorm | | |
| • financiële dienstverleners | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| • belastingaangifte | | |
| • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | |
| • internationale geldstromen/beursen | | |
| • sociale verzekeringen | | |
| • indexeringen | | |
| • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | V v v v | 1 vmbo-T/havo 1: Decimale getallen (42), Afronden (52, 55), Rekenen (56, 57), Samenvatting (65), diagnostische toets (67), herhaling (68, 70), Samenvatting (132), Diagnostische toets (135, 136), Herhaling (137), Tabel en grafiek (180 t/m 182), 1 vmboT/havo 2: Extra stof (29 t/m 31), Substitueren (46, 47), Diagnostische toets (53, 54), Herhaling (56), Herleiden (75), Kaart en graaf (99), Algemene herhaling (201, 206) 2 vmbo-T/havo 1: Olifanten (71), Oplossen met inklemmen (81), Oplossen met de balansmethode (88), Extra stof (102, 103), Stelling van Pythagoras (198) 2 vmbo-T/havo: Procenten en breuken (7), Diagnostische toets (172), herhaling (176), |
| • (elektronisch) betalen | | |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | |
| • rekening openen | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | |
| • administratie bijhouden | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| • reclame/commercie | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| • productinformatie | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | |
| • milieu-effecten | | |

Bijlage 7c: Screening van 'Getal en ruimte'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Onderbouw voortgezet onderwijs havo/vwo |
| Vakgebied: | Wiskunde |
| Methodetitel: | Getal en ruimte |
| Uitgeverij: | EPN, Houten |
| Jaar van uitgave: | 1 ^e druk, 1 ^e oplage 2002 (deel 1) 1 ^e druk 1 ^e oplage 2204 (deel 2) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Getal en ruimte 1 havo/vwo 1 Getal en ruimte 1 havo/vwo 2 Getal en ruimte 2 havo/vwo 1 Getal en ruimte 2 havo/vwo 2 |

Algemene opmerkingen: Getal en ruimte is een wiskundemethode voor de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. In deze bijlage zijn de resultaten van de screening van de methoden specifiek bedoeld voor de havo/vwo opgenomen. Een verslag van de screening van de overige delen is in bijlagen 7a, 7b, 7d en 7e opgenomen.

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| | 1 | 2 |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | v | 1 havo/vwo 1: Rekenen (34, 37), |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | 1 havo/vwo 2: Woordformules (16), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | v |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | 1 havo/vwo 1: Diagnostische toets (62), Grafieken tekenen (119 t/m 121), Grafen (129), Grafen met de NS Planner (135), Diagnostische toets (139, 140), Herhaling (143), Gemengde opgaven (203) |
| | v | 1 havo/vwo 2: Herhaling (38, 39), Extra stof (40, 41), Herleiden (103), Gemengde opgaven (205, 206, 209, 210, 219) |
| | v | 2 havo/vwo 1: De balansmethode (88, 94, 98), diagnostische toets (107), herhaling (110), Rekenen met procenten (125, 126, 127, 129), Extra stof (157, 158), Gemengde opgaven (223, 224) |
| | v | 2 havo/vwo 2: Snijpunten met VU-grafiek (66), Gemengde opgaven (172, 177) |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | v | 1 havo/vwo 1: Negatieve getallen optellen en aftrekken (91), |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> verzekering | | |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | | |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners | | |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| | 1 | 2 |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | 1 havo/vwo 1: Rekenen (35), Breuken (42), de rekenmachine (48) Rekenen in alledaagse situaties (52, 53), Verhoudingen (56, 57, 59), Samenvatting (61), Gemengde opgaven (201, 208, 209) |
| | v | 1 havo/vwo 2: Woordformules (18 t/m 20), Formules met letters (22, 23, 25), formules en grafieken (27), Samenvatting (33), Diagnostische toets (35), Kwadratische formules (87), |
| | v | 2 havo/vwo 1: Gelijksoortige termen (4), Lineaire formules oplossen (85), Procenten (122, 123), Herhaling (153), |
| | | 2 havo/vwo 2: Het berekenen van schuine zijden (13), |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commercie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | |

Bijlage 7d: Screening van 'Getal en ruimte'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Onderbouw voortgezet onderwijs, havo 3 |
| Vakgebied: | Wiskunde |
| Methodetitel: | Getal en ruimte |
| Uitgeverij: | EPN, Houten |
| Jaar van uitgave: | 1 ^e druk, 1 ^e oplage 2005 |
| Geanalyseerde onderdelen: | Getal en ruimte 3 Havo 1 Getal en ruimte 3 Havo |

Algemene opmerkingen: Getal en ruimte is een wiskundemethode voor de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. In deze bijlage zijn de resultaten van de screening van de methoden specifiek bedoeld voor havo 3 opgenomen. Een verslag van de screening van de overige delen is in bijlagen 7a, 7b, 7c en 7e opgenomen.

| Thema's + begrippen | Onderbouw vo | | | Toelichting |
|---|--------------|---|---|---|
| | 1 | 2 | 3 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | |
| • (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | | | |
| • zakgeld | | | | |
| • bijbaantje | | | | |
| • vakantiewerk | | | | |
| • budget(teren) | | | | |
| • koopkracht | | | | |
| • kosten levensonderhoud | | | | |
| • BTW/BPM | | | | |
| • begroting | | | | |
| • sparen (rente) | | | | |
| • geld lenen (procenten) | | | | |
| • bezittingen en schulden (rood staan) | | | | |
| • betalingsverplichting | | | | |
| • betalingsachterstand | | | | |
| • sociaal minimum | | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | |
| • functie van banken en verzekeraars | | | | |
| • bank- en spaarrekening | | | v | 3 havo 2: Herhaling (107) |
| • polissen | | | | |
| • verzekering | | | | |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | | | |
| • kredietvorm | | | | |
| • financiële dienstverleners | | | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | | | |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | | | | |
| • belastingaangifte | | | | |
| • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | | | |
| • internationale geldstromen/beursen | | | | |
| • sociale verzekeringen | | | | |
| • indexeringen | | | | |
| • balans en jaarrekeningen | | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | | |
| • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, | | | v | 3 Havo 1: Lineaire vergelijkingen (4), lineaire formules opstellen (13), |

| | | | | |
|---|--|--|--|--|
| prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | | | <p>lineaire formules vergelijken (17, 18, 19), lineaire functies (20), Som- en verschilgrafieken met VU grafiek (30, 31), Algemene vaardigheden (83), Kwadratische verbanden (84, 88), kwadratische functies (95), de top van een parabool (109), diagnostische toets (112, 113), herhaling (115, 118), Wiskundige vaardigheden (121), procentuele toe- en afname (169, 170, 172, 174), diagrammen en procenten (178), herhaling (192, 193), gemengde opgaven (210, 216, 222)</p> <p>v 3 Havo 2: Parabolen (4, 5), exponentiele groei (83), procenten en groeifactoren (86, 87, 88), wiskundige vaardigheden (112), de boxplot (136), gemengde opgaven (190)</p> |
| • (elektronisch) betalen | | | | |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | | |
| • rekening openen | | | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | | | |
| • administratie bijhouden | | | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | | |
| • reclame/commercie | | | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | |
| • productinformatie | | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | | |
| • milieu-effecten | | | | |

Bijlage 7e: Screening van 'Getal en ruimte'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Onderbouw voortgezet onderwijs, vwo |
| Vakgebied: | Wiskunde |
| Methodetitel: | Getal en ruimte |
| Uitgeverij: | EPN, Houten |
| Jaar van uitgave: | 1 ^e druk, 1 ^e oplage 2003 (deel 1) 1 ^e druk 2 ^e oplage 2004 (deel 2) 1 ^e druk 1 ^e oplage 2005 (deel 3) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Getal en ruimte 1 vwo 1 Getal en ruimte 1 vwo 2 Getal en ruimte 2 vwo 1 Getal en ruimte 2 vwo 2 Getal en ruimte 3 vwo 1 Getal en ruimte 3 vwo 2 |

Algemene opmerkingen: Getal en ruimte is een wiskundemethode voor de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. In deze bijlage zijn de resultaten van de screening van de methoden specifiek bedoeld voor het vwo opgenomen. Een verslag van de screening van de overige delen is in bijlagen 7a, 7b, 7c en 7d opgenomen.

| Thema's + begrippen | Onderbouw vo | | | Toelichting |
|---|--------------|---|---|--|
| | 1 | 2 | 3 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | v | v | | 1 vwo 1: Rekenen (34), 1 vwo 2: Diagnostische toets (105), |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | | v | 1 vwo 2: Rekenen met letters (92), 3 vwo 1: Uit de krant (163), Procentuele toe- en afname (169, 170), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | v | v | 1 vwo 1: Rekenen (35), Grafieken (119, 126 t/m 129), Grafen (132), Grafen met de NS Planner (137), Samenvatting (139), Diagnostische toets (141, 142), Herhaling (146), Gemengde opgaven (205 t/m 207, 212, 213) 1 vwo 2: formules met letters (18, 19), Extra stof (40, 41), Herhaling (109), Gemengde opgaven (205, 206, 210, 213) 2 vwo 1: Procenten (121), Rekenen met procenten (123, 124, 125), Indexcijfers (156), 3 vwo 1 Lineaire functies (21), Som- en verschilgrafieken met VU grafiek (32), De top van een parabool (109), Tabellen en procenten (170, 171, 172, 174), Gemengde opgaven (209), |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten | | | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|--|
| en instanties | | | | |
| • functie van banken en verzekeraars | | | | |
| • bank- en spaarrekening | | | | |
| • polissen | | | | |
| • verzekering | | | | |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | | | |
| • kredietvorm | | | | |
| • financiële dienstverleners | | | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | | | |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | | | | |
| • belastingaangifte | | | | |
| • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | | | |
| • internationale geldstromen/beursen | | | | |
| • sociale verzekeringen | | | | |
| • indexeringen | | | | |
| • balans en jaarrekeningen | | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | | |
| • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | | | 1 vwo 1: Rekenen (37), Decimale getallen (38, 39, 40), Breuken (42), De rekenmachine (51), Rekenen in alledaagse situaties (53, 57), Verhoudingen (59), Samenvatting (61), Diagnostische toets (63), Grafieken (117) |
| | v | | | 1 vwo 2: Woordformules (16, 17), Herhaling (37), Oppervlakte en inhoud (60), kwadraten (81), Vaardigheden (117), |
| | | v | | 2 vwo 1: Herleiden (4), Lineaire functies (77), lineaire functies opstellen (84), Vergelijkingen toepassen (96), Diagnostische toets (105, 108), Extra stof (111), Procenten (119), Diagnostische toets (148, 149, 150, 151), |
| | | v | | 2 vwo 2: Vergelijkingen en grafieken (65), Inhoud en vergroten (178), Gemengde opgaven (183) |
| | | | v | 3 vwo 1: Lineaire vergelijkingen (7, 11), Diagnostische toets (113), Herhaling (114, 116), Wiskundige vaardigheden (120), Diagnostische toets (190), Statistiek en procenten (220) |
| | | | v | 3 vwo 2: Wiskundige vaardigheden (73), Procenten en groeifactoren (82, 83), Herhaling (115), De boxplot (132), Grafen (149), Extra stof (164), |
| • (elektronisch) betalen | | | v | 3 vwo 2: Exponentiële groei (79), |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | | |
| • rekening openen | | | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | | | |
| • administratie bijhouden | | | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | | |
| • reclame/commercie | | | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | |
| • productinformatie | | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | | |
| • milieu-effecten | | | | |

Bijlage 8a: Moderne wiskunde, onderbouw vmbo: vmbo basis

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Onderbouw voortgezet onderwijs |
| Vakgebied: | Wiskunde |
| Methodetitel: | Moderne wiskunde |
| Uitgeverij: | Wolters Noordhoff |
| Jaar van uitgave: | 2002 (deel 1A en B), 2004 (deel 2A en B) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Moderne wiskunde Deel 1A, vmbo basis Moderne wiskunde Deel 1B, vmbo basis Moderne wiskunde Deel 2A, vmbo basis Moderne wiskunde Deel 2B, vmbo basis |

Algemene opmerkingen: Moderne wiskunde is een wiskundemethode voor de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. In deze bijlage zijn de resultaten van de screening van de methoden specifiek bedoeld voor de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo opgenomen. Een verslag van de screening van de overige delen is in bijlagen 8b, 8c, en 8d opgenomen.

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|----------|
| | 1 | 2 |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| • (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v |
| • zakgeld | | |
| • bijbaantje | | |
| • vakantiewerk | | |
| • budget(teren) | v | v |
| • koopkracht | | |
| • kosten levensonderhoud | | |
| • BTW/BPM | | |
| • begroting | | |
| • sparen (rente) | | |
| • geld lenen (procenten) | | |
| • bezittingen en schulden (rood staan) | | |
| • betalingsverplichting | | |
| • betalingsachterstand | | |
| • sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| • functie van banken en verzekeraars | | |
| • bank- en spaarrekening | | |
| • polissen | | |
| • verzekering | | |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| • kredietvorm | | |
| • financiële dienstverleners | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| • belastingaangifte | | |
| • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | |
| • internationale geldstromen/beursen | | |
| • sociale verzekeringen | | |
| • indexeringen | | |
| • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| • rekenen met geld (munten en | v | Deel 1A: |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| | 1 | 2 |
| bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | Verhoudingstabel (41), Rekenen in een verhoudingstabel (43), Testbeeld (47) Extra oefening(49, 50), Gemengde opdrachten (52, 53), Wel of geen verhoudingstabel (54, 55). Rekenen via 1 (56, 57), Instap Deel en geheel (82) ICT procenten schatten (83) Procenten (100, 101), Symbolen en postcodes (123), ICT Buitenlands geld (179), Testbeeld (191), Extra oefening (192, 195), Gemengde opdrachten (196), ICT Pijlenkettingen (197), Rekenpijlen maken (198, 199) Deel 1B: Het kermisterrein (55, 56), Grafieken bij pijlenkettingen (64, 65), Formules (66, 67), Formules gebruiken (68), Samenvatting (70), Testbeeld (71), Extra oefening (72, 73, 74, 75), Gemengde opdrachten (76, 77), Formules maken (78, 79), Verbanden (106, 107), Vergelijken met tabellen (108, 109), Vergelijken met pijlenkettingen (112, 113), Vergelijken met formules (114, 115), Extra oefening (121), Vergelijken (124, 125), Rekenpijl en pijlenketting (152, 153) Heen en terug met de rekenpijl (154, 155, 157), Problemen oplossen (158, 159), Testbeeld (161), Extra oefening (162, 163, 164, 165), Gemengde opdrachten (166, 167), Werken met formules (168, 169), Formules invoeren (174, 175), Een tegelvloer (178), Een advertentie (179) Deel 2A: Van formule naar tabel (40, 41), Formules en grafieken (42, 43), Samenvatting (44), Testbeeld (45), Extra oefening (48, 49), Gemengde opdrachten (50, 51), Sector Techniek Een huis bouwen (192), Sector Economie Het Motel (196, 197), Sector Agrarisch Het nieuwe park (204) Deel 2B: Opstap Pijlen (8), ICT Rekenpijlen heen en terug (9), Aflezen en controleren (10, 11), Heen en terug (12, 13), Vergelijking en oplossing (14, 15), Oplossen en controleren (16, 17), Samenvatting (18), Testbeeld (19), Extra oefening (20, 21, 22, 23), Letterformules (26, 27), Opstap verhoudingstabellen (30), Rekenen met verhoudingen (32, 33), Rekenen via 1 (34), Vergelijken met tabellen (36, 37), Rekenen met procenten (40, 41), Samenvatting (42) Testbeeld (43), Extra oefening (44, 45, 46, 47), Gemengde opdracht (48), Zelf tabellen maken (50, 51), Regelmaat (58, 59). Stijgend of dalend (62, 63), Testbeeld (65), Extra oefening (67, 69), Van procenten naar aantallen (76, 77), Van aantallen naar procenten (78, 79), Procenten met de rekenmachine (80, 81), Samenvatting (82), Testbeeld (83), Extra oefening (84, 85), Naar en op Schiphol (88, 89), Opstap Lineaire grafieken (116), ICT Grafieken (117), Formules en tabellen (118, 119), Lineaire formules (120, 121), Wel of geen lineaire formule (122, 123), Het hellingsgetal (124, 125), Samenvatting (126), Testbeeld (127), Extra oefening (128, 129, 130, 131), Gemengde opdrachten (132), ICT formule, tabel en grafiek (133), Gemengde opdrachten (154), Bordjes leggen (162, 163), Vergelijkingen oplossen (164), Extra oefening (174), Naar en in Marokko (178, 179), Praktische opdrachten (181), Rechte lijnen (184, 185), Vergelijkingen (186, 187), |
| • (elektronisch) betalen | | |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | |
| • rekening openen | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | |
| • administratie bijhouden | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| • reclame/commercie | v | v |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| • productinformatie | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | |
| • milieu-effecten | | |

Bijlage 8b: Screening van 'Moderne wiskunde'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Onderbouw voortgezet onderwijs |
| Vakgebied: | Wiskunde |
| Methodetitel: | Moderne wiskunde |
| Uitgeverij: | Wolters Noordhoff |
| Jaar van uitgave: | 2002 (deel 1A en B), 2004 (deel 2A en B) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Moderne wiskunde Deel 1A, kgt Moderne wiskunde Deel 1B, kgt Moderne wiskunde Deel 2A, kgt Moderne wiskunde Deel 2B, kgt |

Algemene opmerkingen: Moderne wiskunde is een wiskundemethode voor de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. In deze bijlage zijn de resultaten van de screening van de methoden specifiek bedoeld voor de kaderberoepsgerichte en gemengde leerweg van het vmbo opgenomen. Een verslag van de screening van de overige delen is in bijlagen 8a, 8c, en 8d opgenomen.

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| | 1 | 2 |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| • (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v |
| • zakgeld | | v |
| • bijbaantje | | |
| • vakantiewerk | | |
| • budget(teren) | v | v |
| • koopkracht | | |
| • kosten levensonderhoud | | v |
| • BTW/BPM | | v |
| • begroting | | |
| • sparen (rente) | | v |
| • geld lenen (procenten) | | v |
| • bezittingen en schulden (rood staan) | | |
| • betalingsverplichting | | |
| • betalingsachterstand | | |
| • sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| • functie van banken en verzekeraars | | |
| • bank- en spaarrekening | | |
| • polissen | | |
| • verzekering | | |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| • kredietvorm | | |
| • financiële dienstverleners | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| • belastingaangifte | | |
| • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | |
| • internationale geldstromen/beursen | | v |
| • sociale verzekeringen | | |
| • indexeringen | | |
| • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| | 1 | 2 |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | <p>Deel 1A: Verhoudingen (38, 39), Verhoudingsgetal of niet? (40, 41), Rekenen met tabellen (42, 43), Terug naar 1 (44, 45), Samenvatting (48, 49), Testbeeld (50), Extra oefening (52, 53), Gemengde opdrachten (54, 55), Procenten (56, 57), Procenten (85), Gemengde opdrachten (103), Werken met decimalen (104), Symbolen en postcodes (132), ICT sierbestrating (157), ICT Buitenlands geld (187.), Grafieken bij rekenpijlen (194, 195, 196, 197), Samenvatting (199), Testbeeld (200), Extra oefening (202, 203), Gemengde opdrachten (204, 205)</p> <p>Deel 1B: Gemengde opdrachten (26), De attracties (58), Instap Regels (62), Rekenpijl en pijlenketting (65), Pijlenketting naar formule (66, 67), Werken met formules (68, 69), Formule bij een rekenketting (71), Formule bij een pijlenketting (72, 73), Samenvatting (74, 75), Testbeeld (76), Extra oefening (78, 79), Gemengde oefening (80, 81), Verbanden (113), Vergelijken met tabellen (115), Formules (118, 119), Vergelijken met formules (120, 121), Samenvatting (122, 123), Testbeeld (124), Op zoek naar evenwicht (125), Extra oefening (126, 127), Gemengde opdrachten (128, 129), Vergelijken (131), Formules (160, 161), Heen en terug (162, 163), Pijlenkettingen (164, 165), Problemen oplossen (166, 167), Samenvatting (168, 169), Testbeeld (170), Extra oefening (172, 173), Gemengde opdrachten (174, 175), Werken met formules (176, 177), Bordjes leggen (178, 179), Vergelijkingen oplossen (180, 181), Formules vergelijken (ICT) (186, 187), Een tegelvloer (190), Een advertentie (191), Samenvatting (194, 198)</p> <p>v Deel 2A: Opstap Grafieken (34), Van pijlenketting naar formule (40,41), Werken met formules (42, 43), Formules en grafieken (44, 45), Testbeeld (48, 49), Extra oefening (50, 51), Gemiddelde (93), Naar en op Schiphol (108), Gegevens invoeren (116, 117), Formule en grafiek (144), Grafieken en formules (146, 147), Werken met formules (148, 149), Vergelijkingen (150, 151), Bordjes leggen (153), Vergelijkingen oplossen (154, 155), Testbeeld (158, 159), Extra oefening (160, 161), Gemengde opdrachten (162, 163), Meer formules (164), Een huis afwerken (170), Het motel (172, 173), De medewerkers (175).</p> <p>v Deel 2B: Verhoudingstabellen (34, 35), Vergelijken met tabellen (36, 37), Korting (38, 39), Hoeveel procent (40, 41), Decimale getallen (43), Samenvatting (44, 45), Testbeeld (46, 47), Extra oefening (48, 49), Gemengde opdrachten (50), Meer dan 100% (52, 53), Naar Marokko (56, 57), Grafieken (63), Lineaire grafieken (64, 65), Lineaire formules (66, 67), Hellingsgetal (68, 69), Stijgen en dalen (70, 71), Samenvatting (74, 75), Testbeeld (76, 77), Extra oefening (78, 79), Lineaire formules maken (82, 83), Vergelijkingen (110, 111), Vergelijkingen oplossen (112), Testbeeld (122), Het omslagpunt (128, 129), Testbeeld (168), formules vergelijken (179)</p> |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | v |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | v |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commerce | | v |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | |

Bijlage 8c: Screening van 'Moderne wiskunde'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | onderbouw voortgezet onderwijs |
| Vakgebied: | Wiskunde |
| Methodetitel: | Moderne wiskunde |
| Uitgeverij: | Wolters Noordhoff |
| Jaar van uitgave: | 2002 (deel 1A en B), 2004 (deel 2A en B) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Moderne wiskunde Deel 1A, vmbo gt havo Moderne wiskunde Deel 1B, vmbo gt havo Moderne wiskunde Deel 2A, vmbo gt havo Moderne wiskunde Deel 2B, vmbo gt havo |

Algemene opmerkingen: Moderne wiskunde is een wiskundemethode voor de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. In deze bijlage zijn de resultaten van de screening van de methoden specifiek bedoeld voor de theoretische leerweg van het vmbo en de havo opgenomen. Een verslag van de screening van de overige delen is in bijlagen 8a, 8b, en 8d opgenomen.

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|----------|
| | 1 | 2 |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| • (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v |
| • zakgeld | v | v |
| • bijbaantje | | |
| • vakantiewerk | | v |
| • budget(teren) | | |
| • koopkracht | | v |
| • kosten levensonderhoud | v | v |
| • BTW/BPM | | |
| • begroting | | |
| • sparen (rente) | | v |
| • geld lenen (procenten) | | |
| • bezittingen en schulden (rood staan) | | |
| • betalingsverplichting | | |
| • betalingsachterstand | | |
| • sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| • functie van banken en verzekeraars | | |
| • bank- en spaarrekening | | |
| • polissen | | |
| • verzekering | | |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| • kredietvorm | | |
| • financiële dienstverleners | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| • belastingaangifte | | |
| • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | |
| • internationale geldstromen/beursen | v | v |
| • sociale verzekeringen | | |
| • indexeringen | | |
| • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| • rekenen met geld (munten en | v | |
| | | Deel 1A: |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| | 1 | 2 |
| bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | <p>Verhoudingstabel of niet? (40, 41), Rekenen met tabellen (42, 43), Procenten (46), Extra oefening (52, 53), Verhoudingstabel (56, 57), ICT Procenten, (85), Rekenmachine (90), Werken met decimalen (92), Procenten(94, 95), Samenvatting (97), Testbeeld (98), Extra oefening (101), Gemengde opdrachten (102, 103), Gemengde opdrachten (126.), Symbolen en postcodes (134, 135), Buitenlands geld (189), Grafieken bij regels (198, 199), Extra oefening (204, 205).</p> <p>Deel 1B: De attracties (58), Regels (62), Van pijlenketting naar formule (66,67), Werken met formules (68, 69), Formules maken (71), Formules kiezen (73), Testbeeld (76), Extra oefening (78, 79) Gemengde opdrachten (80, 81), Verbanden (113), Vergelijkingen met tabellen (115), Formules (118, 119), Vergelijken (121), Testbeeld (124), Extra oefening (127), Vergelijken (130, 131), Pijlenketting en formule (160, 161), Werken met formules (162,), Vergelijkingen (164, 165), Bordjes leggen (167), Vergelijkingen oplossen (168), Testbeeld (172), Extra oefening (174, 175), Gemengde opdrachten (176, 177), Formules vergelijken (184, 185), Een advertentie (189), Samenvatting (193)</p> <p>v Deel 2A: Tabellen en grafieken (34, 35), Van pijlenketting naar formule (38, 39), Vergelijkingen (44, 45), Testbeeld (49), Extra oefening (50), Gemengde opdrachten (52), Negatieve getallen en haakjes (55), Oppervlakte (60), Parallellogram (67), Testbeeld (74), Testbeeld (99), Naar Marokko (108, 109), Gegevens invoeren (116, 117), Formule en vergelijking (146), Lineaire grafieken (149), Lineaire formules (151), Hellingshoek (152, 153), Lineaire formules maken (156, 157), Testbeeld (160), Extra oefening (162), Rechte lijnen (172)</p> <p>v Deel 2B: Verhoudingstabellen (34, 35), Procenten (36, 37), Decimale getallen (39), Rekenen met procenten (41), Meer dan 100% (42, 43), Testbeeld (46, 47), Extra oefening (48, 49), Gemengde opdrachten (50, 51), Kruisproduct en factor (53), Sector agrarisch (65), Sector techniek (67), Sector economie (68), Vergelijkingen (76, 77), Het omslagpunt (82, 83), Testbeeld (86), Extra oefening (88, 89), Gemengde opdrachten (90), Ongelijkheden (93), Grafieken (121),</p> |
| • (elektronisch) betalen | | |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | |
| • rekening openen | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | |
| • administratie bijhouden | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | v |
| • reclame/commercie | | v |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| • productinformatie | | v |
| • relatie prijs-kwaliteit | | |
| • milieu-effecten | | v |

Bijlage 8d: Screening van 'Moderne wiskunde'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | Onderbouw voortgezet onderwijs |
| Vakgebied: | Wiskunde |
| Methodetitel: | Moderne wiskunde |
| Uitgeverij: | Wolters Noordhoff |
| Jaar van uitgave: | 2002 (deel 1A en B), 2004 (deel 2A en B) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Moderne wiskunde Deel 1A, havo/vwo Moderne wiskunde Deel 1B, havo/vwo Moderne wiskunde Deel 2A, havo/vwo Moderne wiskunde Deel 2B, havo/vwo |

Algemene opmerkingen: Moderne wiskunde is een wiskundemethode voor de hele onderbouw van het voortgezet onderwijs. In deze bijlage zijn de resultaten van de screening van de methoden specifiek bedoeld voor havo/vwo opgenomen. Een verslag van de screening van de overige delen is in bijlagen 8a, 8b, en 8c opgenomen.

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|----------|
| | 1 | 2 |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| • (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | |
| • zakgeld | v | v |
| • bijbaantje | | v |
| • vakantiewerk | | |
| • budget(teren) | | |
| • koopkracht | v | v |
| • kosten levensonderhoud | v | v |
| • BTW/BPM | | v |
| • begroting | | |
| • sparen (rente) | | v |
| • geld lenen (procenten) | | v |
| • bezittingen en schulden (rood staan) | | |
| • betalingsverplichting | | |
| • betalingsachterstand | | |
| • sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| • functie van banken en verzekeraars | | |
| • bank- en spaarrekening | | |
| • polissen | | |
| • verzekering | | v |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | v |
| • kredietvorm | | |
| • financiële dienstverleners | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| • belastingaangifte | | |
| • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | v |
| • internationale geldstromen/beursen | | v |
| • sociale verzekeringen | | |
| • indexeringen | | |
| • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| • rekenen met geld (munten en | v | |
| | | Deel 1A: |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| | 1 | 2 |
| bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | Verhoudingen (38, 39), Rekenen met tabellen (40, 41), Procenten (44), Verhoudingstabellen (46), Samenvatting (48), Testbeeld (50), Extra oefening (52), Gemengde oefening (55), Werken met decimalen (91), Gemengde opdrachten (102, 103), Symbolen en postcodes (136), Buitenlands geld (191), Grafieken bij regels (198, 199), Samenvatting (203), Testbeeld (204), Extra oefening (207), Gemengde opdrachten (209) Deel 1B De attracties (62, 63), Regels (66), Werken met formules (77), Samenvatting (78, 79) Extra oefening (83), Gemengde opdrachten (84, 85), Vergelijken met tabellen (119), Twee formules vergelijken (122, 123), Vergelijken (124, 125), Samenvatting (126, 127, 128), Extra oefening (131), Vergelijkingen (164, 165), Bordjes leggen (166, 167), Oplossingen afronden (172, 173), Extra oefening (178), ICT (181), Som, verschil en product (182, 183). De reis naar Ehrwald (190, 191), Samenvatting (200), v Deel 2A: Formules (34), Grafieken lezen (36), Lineaire formules (40, 41), Hellingsgetal en startgetal (42, 43), Lineaire formules maken (44), Testbeeld (48, 49), Extra oefening (50), Gemengde opdrachten (52), Staaf- en lijndiagram (87), Testbeeld (97), Door elkaar (107), Afval (115), Gegevens invoeren (122), Negatieve getallen (158), v Deel 2B: Verhoudingstabellen (32), Procenten met Excel (33), Rekenen met procenten (34, 35), 100% en meer (36, 37), van procenten naar factor (38, 39), Exponentiële groei (40, 41), Exponentiële formules (43), Testbeeld (46), Extra oefening (48), Gemengde opdrachten (50, 51), Door elkaar (56, 58, 59), Formules en grafieken (70, 71), Omslagpunt (84), Testbeeld (90, 91), Extra oefening (93), Gemengde opdrachten (94), Formules veranderen (96), Rekenen met formules (124), Lineaire formules (126, 127), Testbeeld (138), Parameters (144), Rekenen met kansen (152, 153), |
| • (elektronisch) betalen | | |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | |
| • rekening openen | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | |
| • administratie bijhouden | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | v |
| • reclame/commercie | | v |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| • productinformatie | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | |
| • milieu-effecten | | v |

Bijlage 9: Screening 'PleinM'

Onderwijssoort: vmbo bovenbouw KGT1
Vakgebied: Mens en maatschappij
Methodetitel: Plein M, leerwerkboek 1A
Plein M, leerwerkboek 1B
Plein M, leerwerkboek 1C
Plein M, leerwerkboek 1D
Uitgeverij: Wolters Noordhoff
Jaar van uitgave: 2006
Geanalyseerde onderdelen: leerwerkboek 1A
Leerwerkboek 1B
Leerwerkboek 1C
Leerwerkboek 1D

| Thema's + begrippen | Vmbo KGT | | Toelichting |
|---|----------|---|--|
| | 3 | 4 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | leerwerkboek A: Arm en rijk (44) Ontwikkelingslanden en rijke landen (gemiddeld inkomen) (47), leerwerkboek D: geld als betaalmiddel (7), ruilen en betalen (14), uitvinding van de giro (15), uitvinding van papier geld (15), de euro (16), inkomstenverschillen (26), verschillen in Nederland, verschillen in Europa (28, 29), Rijk worden of samen delen (31), betaald of onbetaald (werk) 45), werkverdeling en rolverdeling (48), hoge en lage lonen in Europa (62), jongeren voelen het als ze de schade moeten vergoeden (102), |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | v | leerwerkboek D: loon/inkomsten (8), contant geld (ruilmiddel, rekenmiddel, spaarmiddel) (8), inkomsten van jongeren (27), betaald of onbetaald (werk) 45), parttime of fulltime (46), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | v | v | Leerwerkboek A: Inkomen en uitgaven (49, 50), leerwerkboek B: budgetplan, begroting, uitgaven (30), werkblad 7 (43) leerwerkboek D: inkomsten en uitgaven (begroting, budget, dagelijkse uitgaven, vaste lasten, incidentele betalingen (10), soorten uitgaven (11), afbetaling (22), |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | v | leerwerkboek A: Wat hebben mensen nodig?/basisbehoeften (45), leerwerkboek D: wel of niet werken (CWI)(57), |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | v | v | leerwerkboek D: begrotingsoverschot (93), begrotingstekort (93), |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | v | v | leerwerkboek D: drie functies van geld (rente en sparen/spaarmotieven) (9), sparen of lenen (32, 33), |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | v | v | leerwerkboek C: Eerlijke wereldhandel (9), leerwerkboek D: lenen en rente (lenen, aflossen, termijnen, persoonlijke lening) (10), afbetaling (22), financiering (23), studiefinanciering (106), |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | v | v | leerwerkboek D: Jongeren en schulden (23), |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | | |

| | | | |
|---|---|---|---|
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • functie van banken en verzekeraars | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • bank- en spaarrekening | v | v | leerwerkboek D: betaalrekening, (vergelijk) bankrekeningen (12), |
| <ul style="list-style-type: none"> • polissen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • verzekering | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • lening (rente/aflossingstermijn) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • kredietvorm | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • financiële dienstverleners | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | v | leerwerkboek D: jij en de EU (104), Kritiek op de EU (subsidies) (109), |
| <ul style="list-style-type: none"> • (locale, nationale en internationale) belastingen | v | v | leerwerkboek D: gemeentelijke inkomsten en uitgaven (85), OZB (85), miljoenennota, rijksbegroting (90), rijksinkomsten (91), accijnzen (91), ministeries geven geld uit (92), welke belastingen (110, 111) |
| <ul style="list-style-type: none"> • belastingaangifte | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • internationale geldstromen/beursen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • sociale verzekeringen | v | v | leerwerkboek D: sociale zekerheid (WA, AOW) (97), geen werk maar wel inkomen (AOW, WIA, IOAW, IOAZ) |
| <ul style="list-style-type: none"> • indexeringen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • balans en jaarrekeningen | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | v | leerwerkboek C: Suiker: een voorbeeld (10), leerwerkboek D: rekenen met rente (11), rekenen van maandloon naar weekloon (27), |
| <ul style="list-style-type: none"> • (elektronisch) betalen | v | v | leerwerkboek D: elektronische betaalmiddelen (pin, chipknip) (16) |
| <ul style="list-style-type: none"> • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | v | leerwerkboek D: pinpas en chippen (17, 18, 19), |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekening openen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • (be)spaarplan opstellen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • administratie bijhouden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • bezwaar- en beroepsprocedures | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | v | leerwerkboek A: Hoe geef je geld uit? (69), Test je zelf: begrippen: consument, budget, uitgaven (74), leerwerkboek C: begrip peperduur (15), leerwerkboek D: bestedingspatroon, uitgavenpatroon (20), sociale beïnvloeding (21), Wat doet de consumentenbond/consumentengids (25), |
| <ul style="list-style-type: none"> • reclame/commerce | v | v | leerwerkboek D: reclame, commerciële beïnvloeding (21), |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | v | v | leerwerkboek D: Jongerenloket (23, 100) |
| <ul style="list-style-type: none"> • productinformatie | v | v | leerwerkboek A: Hoe geef je geld verstandig uit? (69) |
| <ul style="list-style-type: none"> • relatie prijs-kwaliteit | v | v | leerwerkboek D: Prijs en kwaliteit (24), |
| <ul style="list-style-type: none"> • milieu-effecten | | | |

Bijlage 10; Screening 'Leefstijl voor jongeren'

Onderwijssoort: Onderbouw voortgezet onderwijs
Vakgebied: Mens en Maatschappij
Methodetitel: Leefstijl voor jongeren, deel 1 Sociale vaardigheden
 Werkboek voor het voortgezet onderwijs
Uitgeverij: Leefstijl voor jongeren
Jaar van uitgave: 12e druk 2005

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|-----------------------------|
| | VO | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| • (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | |
| • zakgeld | | |
| • bijbaantje | | |
| • vakantiewerk | v | Zelfstandig worden (66, 67) |
| • budget(teren) | | |
| • koopkracht | | |
| • kosten levensonderhoud | | |
| • BTW/BPM | | |
| • begroting | | |
| • sparen (rente) | | |
| • geld lenen (procenten) | v | Zelfstandig worden (66, 67) |
| • bezittingen en schulden (rood staan) | | |
| • betalingsverplichting | | |
| • betalingsachterstand | | |
| • sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| • functie van banken en verzekeraars | | |
| • bank- en spaarrekening | v | Zelfstandig worden (66, 67) |
| • polissen | | |
| • verzekering | | |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| • kredietvorm | | |
| • financiële dienstverleners | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | | |
| • belastingaangifte | | |
| • effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | | |
| • internationale geldstromen/beursen | | |
| • sociale verzekeringen | | |
| • indexeringen | | |
| • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | |
| • (elektronisch) betalen | | |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | |
| • rekening openen | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | |
| • administratie bijhouden | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | |
| • reclame/commercie | | |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| | VO | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • milieu-effecten | | |

Bijlage 11: Screening van 'Thema's maatschappijleer 1 voor het vmbo'

| | |
|----------------------------------|---|
| Onderwijssoort: | vmbo bovenbouw |
| Vakgebied: | Maatschappijleer 1 |
| Methodetitel: | Thema's Maatschappijleer 1 voor vmbo, les/werkboek Thema's Maatschappijleer 1 voor vmbo (lesboek KGT) |
| Uitgeverij: | Uitgeverij Essener |
| Jaar van uitgave: | druk niet vermeld les/werkboek basis/kaderberoepsniveau (KB) Tweede druk, 2006 lesboek Kader, gemengde en theoretische leerweg (KGT) |
| Geanalyseerde onderdelen: | les/werkboek (BK) Lesboek (KGT) |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | 3 | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | Lesboek KGT: Oorzaken/meer geld (16), socialisatie (32 e.v.), hoe we samenleven (economische bindingen) (48, 49), Keuzes maken/de dikke portemonnee van het land (54, 55), integratie geslaagd? (87), Wat is werk? (116, 117), Werk en status (118, 119), Met werk kom je verder (120, 121), Rijk en arm in Nederland (123), Als het even tegenzit (discriminatie) (124, 125), Waarom gebeurt het? (134, 135) Les/werkboek BK: Waar hoor jij bij? (44 t/m 47), Keuzes maken (62), Nederland kiest (69), Politiek in de buurt en ver weg (76 t/m 79), Integratie, hoe gaat dat? (94), Werk en status (146 t/m 149), Als het even tegen zit (154 t/m 157), verwachtingen (193) |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | Lesboek KGT: Wat is werk? (116, 117) Les/werkboek BK: Wat is werk? 142 t/m 145), Keuzeopdrachten (161), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | v | Lesboek KGT: Wat is werk? (116, 117) |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | Lesboek KGT: Oplossingen/lik op stuk (18), Wat is normaal? (28 e.v.), Getrouwd, en dan?/Van wie is het geld? (156) les/werkboek BK: Strafbaar gedrag (166), Getrouwd, en dan? Van wie is het geld? (199) |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | v | Lesboek KGT: Schulden (122), Les/werkboek BK: Schulden van jongeren (57), |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | | |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> verzekering | | |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | | |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | Lesboek KGT: Keuzes maken/de dikke portemonnee van het land (54, 55), integratie geslaagd? (87), De overheid helpt een handje (126), |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | 3 | |
| | | 127), |
| <ul style="list-style-type: none"> • (locale, nationale en internationale) belastingen • belastingaangifte • effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties • internationale geldstromen/beursen • sociale verzekeringen | v | Lesboek KGT: De overheid helpt een handje (126, 127), |
| <ul style="list-style-type: none"> • indexeringen • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) • (elektronisch) betalen • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) • rekening openen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • (be)spaarplan opstellen • administratie bijhouden • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) • reclame/commercie | v | Lesboek KGT: Soaps (106, 107), Reclame (108, 109), macht van de media (112, 113), Les/werkboek BK: Doe effe normaal (35), Reclame (126 t/m 129), |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) • productinformatie • relatie prijs-kwaliteit • milieu-effecten | | |

Bijlage 12a: Screening van 'Impuls'

Onderwijssoort: vmbo bovenbouw, basisgerichte leerweg
Vakgebied: maatschappijleer 1
Methodetitel: Impuls, informatieboek
Uitgeverij: Wolters Noordhoff
Jaar van uitgave: 2005
Geanalyseerde onderdelen: vmbo basis

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|--|-------------|---|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | Vakkenvullers en zakkenvullers (25, 26), Arm en ongelukkig (26, 27), verdeling van de euro's (45), Voorgelicht of opgelicht (74, 75), |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud BTW/BPM begroting sparen (rente) geld lenen (procenten) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | v | Jongeren in de schulden (73), |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | Verzorgingsstaat (27), Derde dinsdag/koffertje/begroting (35), |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties internationale geldstromen/beursen sociale verzekeringen indexeringen balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) (elektronisch) betalen geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) rekening openen (be)spaarplan opstellen administratie bijhouden bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) reclame/commerce | v | Jongeren verleiden tot kopen (72,73), Voorgelicht of opgelicht |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| | | (74, 75), |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | v | Jongeren in de schulden (Nibud) (73) |
| <ul style="list-style-type: none"> • productinformatie | v | Reclame voor fastfood is dodelijk (79 t/m 81), Moet alcoholreclame verboden worden (83), |
| <ul style="list-style-type: none"> • relatie prijs-kwaliteit | v | Van roken ga je dood (76, 77), |
| <ul style="list-style-type: none"> • milieu-effecten | | |

Bijlage 12b: Screening van 'Impuls'

Onderwijssoort: vmbo bovenbouw, kaderberoepsgerichte, gemengde en theoretische leerweg
Vakgebied: maatschappijleer 1
Methodetitel: Impuls, informatieboek
Uitgeverij: Wolters Noordhoff
Jaar van uitgave: 2005
Geanalyseerde onderdelen: vmbo basis

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|--|-------------|--|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | Sociale ongelijkheid (26 e.v.), sociale positie, sociale ongelijkheid, status, inkomensverdeling (28), sociale mobiliteit (29), maakt geld gelukkig (30, 31), openlijke en verborgen armoede (34, 35), Geen geld? Eigen schuld, dikke bult! Verzorgingsstaat (51), Emancipatie (66, 67), |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud BTW/BPM begroting sparen (rente) geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) rol van Europese, landelijke en regionale overheden (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties internationale geldstromen/beursen sociale verzekeringen indexeringen balans en jaarrekeningen | v | Hoe maak je een eerlijk belastingstelsel? Troonrede, het koffertje, minister van Financiën (41), |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) (elektronisch) betalen geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) rekening openen (be)spaarplan opstellen | | |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| <ul style="list-style-type: none"> • administratie bijhouden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | Postbus 51 (roken, alcohol) (86), |
| <ul style="list-style-type: none"> • reclame/commercie | v | Reclame versiert jongeren (82, 83), Dik in de schulden, inclusief overzicht schulden van jongeren bron Nibud) (83), Reclame over geld lenen (84), Sluikreclame (84), Reclame verandert je leven (88, 89), |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • milieu-effecten | | |

Bijlage 13a: Screening van 'Pincode'

Onderwijssoort: vmbo bovenbouw, basisgerichte leerweg
Vakgebied: Economie
Methodetitel: Pincode, leerboek 3/4 vmbo BB
Uitgeverij: Wolters Noordhoff
Jaar van uitgave: 2001
Geanalyseerde onderdelen: vmbo Basisberoepsgerichte leerweg

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | Hoe ga je om met geld (10 e.v.), middelen (17), arbeidsmotieven (75), inkomensverschillen (80), de euro (EMU) (191 e.v.), |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | v | Inkomsten (12), Onderzoek (36) |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | Inkomsten (12), Onderzoek (36). Minimumloon, minimumjeugdloon (74), Brutoloon (75), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | CAO, vakantiegeld (72), Heb jij voldoende vakantiegeld? (266 e.v.), Vakantie-uitgaven (267, 268), Vakantiegeld/bruto jaarsalaris (268), Heb jij een vakantiebaantje? (269), Inkomen in natura (270), |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | v | Kleedgeld (inkomsten, uitgaven) (11), Prioriteitenlijst behoeften (16), Dagelijkse uitgaven, vaste lasten, incidentele uitgaven (20), |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | v | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | Tekort (39), Wat mag het kosten? inkoopprijs, verkoopprijs brutowinst (129), Afschrijving (130), Nettowinst (131), Omzet (132), Bedrijfskosten (131), Lekker vrij handelen? invoerrechten, strafheffing (213), Autokosten (266), |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | v | Verkoopprijs, BTW, Omzetbelasting (134), |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | v | Kom jij wat tekort? (18 e.v.), Begroting per kwartaal (18), Heeft de overheid een huishoudboekje? (157 e.v.), Overheidsuitgaven, Overheidsinkomsten (158), |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | v | Spaar jij ergens voor? (40 e.v.), Wat is sparen? (41, 42), |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | v | Spaar jij ergens voor? (41) |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | v | Ben jij ook afhankelijk? (210 e.v.), Eerste levensbehoeften (210), Schulden (212), Noodhulp (217), Welvaart (218), |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | v | Wereldbank (219), |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | | |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> verzekering | v | Waar ga jij heen met vakantie? Doorlopende en tijdelijke reisverzekering (275 e.v.), |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | | |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | Heeft de overheid een huishoudboekje? (157 e.v.), Ben jij een Nederlander of Europeaan? EU (188 e.v.), EMU (191), |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | v | Overheidsinkomsten (159), Niet-belastingontvangsten (159), Overheidsinkomsten (276) |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | v | Heb jij met het buitenland te maken? importeurs, importeren (182), Importwaarde (183), Exporteren, exporteurs, exportwaarde (184), Handelsbalans (186, 187), Koers (191), |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | v | Niet werken en toch een inkomen? (160 e.v.) Sociale voorzieningen (ZFW, WW, AOW, WAJONG), volksverzekeringen en werknemersverzekeringen (162), Sociale zekerheid; ook voor mij? WULBZ (164), |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | Geldebesteding (16), Begroting (19), Opgaven (28 t/m 35), Wat is een goede koop? (43 e.v.), Opgaven (56 t/m 65), Onderzoek (66), Opgaven (86 t/m 93), Opgaven (142 t/m 1149), Onderzoek (150), Opgaven (170 t/m 177), Alles al geregeld in Euroland? (192 e.v.), Opgaven (198 t/m 205), Vrijhandel (215), Opgaven (226 t/m 233), Opgaven (254 t/m 261), Heb jij een vakantiebaantje? (BTW, Inkoopsprijs e.d.) (270), Opgaven (280 t/m 291) |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | v | Chartaal en giraal geld (21), Saldo (22), Afschrijven (22), Acceptgiro (22), Creditcard (22), |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | Easy Blue rekening, Easy Blue spaarrekening (43), |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | Doelgroep (14), Behoeften (15), Heb jij daar recht op? (49 e.v.) Consumentenvoorwaarden (50), Max Havelaar (220, 221), |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commercie | v | Laat jij je beïnvloeden? (46 e.v.), Reclame (46), Marketing (47), Wat is reclame? commerciële en ideële reclame (135, 136, 137), |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | v | Consumentenbond (43), Consumentengids (43, 48), |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | v | Meer consumptie, meer afval? (238 e.v.), Afvalberg, economische groei, consumptiegroei (238), Milieuprobleem (240), Meer productie, meer afval? (241), Hergebruik/recycling (241), Maatschappelijke kosten (242), Bedrijfskosten (242), Milieuheffing (244), Verwijderingsbijdrage (245), Wat doe jij met afval? 247 e.v.), Afvalscheiding (247 e.v.), |

Bijlage 13b: Screening van 'Pincode'

Onderwijssoort: vmbo bovenbouw, kaderberoepsgerichte, gemengde en theoretische leerweg
Vakgebied: Economie
Methodetitel: Pincode, leerboek 3 vmbo KGT
Pincode, leerboek 4 vmbo KGT
Uitgeverij: Wolters Noordhoff
Jaar van uitgave: 2001
Geanalyseerde onderdelen: Leerboek 3 vmbo KGT
Leerboek 4 vmbo KGT

| Thema's + begrippen | Vmbo | | Toelichting |
|---|------|---|--|
| | KGT | | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | 3 | 4 | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | Leerboek 3: Internationale handel (246 e.v.), Import- en exportwaarde, exporteren (247), Hoe vrij is internationale handel? exportsubsidie (250, 251), EU (254), EMU (256), Leerboek 4: Is de koop gesloten? (44 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje | v | v | Leerboek 3: Hoe betaal ik dat? (12, 13), Wat levert het op? Minimum jeugdloon, minimum loon, brutoloon, nettoloon (148, 149), Leerboek 4: Minimum loon (209), Bruto-inkomen, inhoudingen, netto-inkomen (222 e.v.), Nominaal inkomen (224), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk budget(teren) | v | v | Leerboek 3: Kleedgeld, inkomsten, uitgaven (11), Verdeling scholierenuitgaven (12), Weet jij waar je geld blijft? Budgetteren, inkomsten, dagelijkse uitgaven (16, 17), Vaste lasten, incidentele uitgaven (18), Leerboek 4: Kun je leren budgetteren? (20 e.v.) Nibud (21), Dagelijkse uitgaven, vaste lasten, incidentele uitgaven (21, 22), Begroting, jaarcijfers (22, 23), |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | v | v | Leerboek 3: rente ontvangen of rente betalen (48, 49), Inflatie, bezuinigingen (49), Koopovereenkomst (88), Een huis huren of kopen? (92 e.v.) Leerboek 4: Is huren goedkoper dan kopen? (48 e.v.), Kosten koper, vrij op naam (49), |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | | Leerboek 3: Afschrijving (183), Omzet (185), Inkoopsprijs (186), Brutowinst, nettoresultaat (187), |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | v | v | Leerboek 3: Toegevoegde waarde (181), BTW (188), BPM (218), Leerboek 4: BTW (119), |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | v | v | Leerboek 3: Rijksbegroting (216), Belastinginkomsten (219), Leerboek 4: Rijksbegroting, miljoenennota (114 e.v.), Staatsschuld, nationaal inkomen, financieringstekort, begrotingsoverschot, overheidsuitgaven (140, 141 e.v.), |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | v | v | Leerboek 3: Spaarrekening (14), Sparen of lenen (46 e.v.) Rente ontvangen of rente betalen (48, 49), Kun je slapend rijk worden? Spaarmotieven (49), Leerboek 4: Waar spaar jij voor? (12 e.v.), Rente, retourrente, plusrekening, jeugd-extra-rekening (13) Kapitaalrekening (14), Spaardeposito's (15) |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | v | v | Leerboek 3: Sparen of lenen (46 e.v.), Geld tekort (47), Rente ontvangen of rente betalen (48, 49), Inflatie (49), Lenen is dat duur? Aflossen, rente (56), Persoonlijke lening (58). Leerboek 4: |

| | | | |
|--|---|---|---|
| | | | Rente, retourrente, plusrekening, jeugd-extra-rekening (13) Kapitaalrekening (14), Spaardeposito's (15), |
| • bezittingen en schulden (rood staan) | v | v | Leerboek 3: Ontwikkelingsland (258), Welvaart (259), Noodhulp (260), Leerboek 4: Waarom besteed jij je geld? Welvaart, basisbehoeften (52, 53), Hoe ontwikkel je welvaart? (244 e.v.), |
| • betalingsverplichting | v | | Leerboek 3: Afbetaling, huurkoop (57), |
| • betalingsachterstand | | | |
| • sociaal minimum | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | |
| • functie van banken en verzekeraars | v | v | Leerboek 3: Postbank (21), Wat doet de bank met ons geld? Hypothecaire lening (60), Kras op je auto? (110 e.v.), Eigen risico (112), Wereldbank (260) Leerboek 4: De Nederlandse bank, Europese Centrale bank (9), DNB, ECB (227, 242), |
| • bank- en spaarrekening | v | | Leerboek 3: Rekening ABN/AMRO (23), Plusrekening, kapitaalrekening (53), deposito's (54), Easy blue rekening, easy blue plusrekening (55) |
| • polissen | | | |
| • verzekering | v | v | Leerboek 3: Kras op je auto? (110 e.v.), Eigen risico (112), Premie (114), Aansprakelijkheidsverzekering voor particulieren (117 e.v.), Inboedelverzekering (120 e.v.), Onderverzekerd, oververzekerd, juist verzekerd (121), Deukje, wie zal dat betalen? WA, cascoverzekering (124), No claim, netto- en brutopremie, bonus/malus-ladder, no-claimkorting (126) Leerboek 4: Welk risico loop jij? (74 e.v.), Premie, aansprakelijkheidsverzekering voor particulieren, AVP (74, 75), Reisverzekeringen (kortlopende, doorlopende, tijdelijke) (76, 77) WA voor motoren, cascoverzekering (78), Claimkorting, bonus/malusladder (79), Bruto- en nettopremie (80), Onder en oververzekeren, opstalverzekering, inboedelverzekering (82), ZFW (87), |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | | v | Leerboek 4: Wat kost een lening?(15), Persoonlijke lening (17), Kredietkosten, rente, aflossingstermijn (18), Koop op afbetaling, huurkoop (18), Hypothecaire lening (19), |
| • kredietvorm | v | v | Leerboek 3: Consumptief krediet (57), Doorlopend krediet (58) Leerboek 4: Doorlopend krediet, kredietlimiet (16) |
| • financiële dienstverleners | | | |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | v | Leerboek 3: Het rijk, gemeente en provincie (212), Leerboek 4: Collectieve sector (106 e.v.), Rechtvaardige inkomensverdeling (109), Nationaal inkomen (236), Export (237 e.v.) EU, eurozone, NAFTA, ASEAN (240), Exportsubsidies (241), |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | v | v | Leerboek 3: Accijnzen, belastinginkomsten (216 e.v.), Leerboek 4: Belastingen (indirecte, directe) (118 e.v.), Kostprijsverhogende belastingen, belastingen op inkomsten, winst en vermogen, niet-belastinginkomsten (118), Motorrijtuigenbelasting (120), Inkomstenbelasting (121), Loonbelasting (121), Leerboek 4: Hoe betaal je belasting? Inkomstenbelasting, loonheffing (144 e.v.), Belastbaar inkomen (146), WOZ (146 e.v.), |
| • belastingaangifte | | | |
| • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | | |
| • internationale geldstromen/beursen | v | v | Leerboek 3: Vreemd geld, eurozone, vreemde valuta's (24) Leerboek 4: Vreemde valuta, eurozone, deviezen (11), Koersen (11), |
| • sociale verzekeringen | v | v | Leerboek 3: AOW, WAJONG, WW, WAO (221), sociale verzekeringen, |

| | | | |
|---|---|---|---|
| | | | volksverzekeringen (221 e.v.), WAJONG (224 e.v.), WULBZ (225 e.v.) Leerboek 4: Sociale verzekeringen, nominaal bedrag (88, 89), Basisverzekering in de zorg (89), Sociale zekerheid (110), AOW, WW (112, 113), Bijstand (114), |
| • indexeringen | | v | Leerboek 4: Centraal bureau voor de statistiek (85), Inflatie, consumenten-prijs index (CPI) (224 e.v.), |
| • balans en jaarrekeningen | v | | Leerboek 3: Handelsbalans (249), |
| C. Financiële vaardigheden | | | |
| • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | | Leerboek 3: Geen euro's, is dat niet vreemd? (24 t/m 27), Opgaven (32 t/m 37), Extra opgaven (38 t/m 43), Rente ontvangen of rente betalen (49 t/m 51), Kun je slapend rijk worden (53 t/m 55), Lenen, is dat duur (57 t/m 59), Wat doet de bank met ons geld? (61 t/m 63), Opgaven (68 t/m 72, Extra opgaven (73 t/m 75), Consumentengids (80 t/m 83), Opgaven (100 t/m 104), Extra opgaven (105 t/m 107), Kras op je auto? (114, 115), Inboedelverzekeringen (122, 123), WA, cascoverzekering (124 t/m 127, Wat is nodig om te produceren? (178 e.v) Leerboek 4: Wat maak je me nou? (produceren, kapitaal, arbeidskosten, toegevoegde waarde, brutowinst, nettowinst, economische waarde, afschrijving, consumentenprijs e.d. (156 e.v) |
| • (elektronisch) betalen | v | v | Leerboek 3: Chartaal en giraal geld (20), Saldo, tegoed, chipper, pinpas, chipknip, overschrijvingskaart (21), Acceptgiro (22), Leerboek 4: E-commerce, acceptgiro, overschrijvingskaart, automatische incasso (10), |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | v | Leerboek 3: Chipper, pinpas, Chipknip (21) Creditcard (23), Girotel, telebanking, iPay (23), Leerboek 4: Pinpas, chipknip, telebankieren (9), Rekenafschrift (11), |
| • rekening openen | | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | | |
| • administratie bijhouden | | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | v | Leerboek 3: Koopgedrag (15), Weet je wat je koopt? (80 e.v.) Warenwet (86), Leerboek 4: Nibud (12), Marktonderzoek (55), Max Havelaar (248 ev.), Ontwikkelingssamenwerking, noodhulp, structurele hulp (249 e.v.), |
| • reclame/commercie | v | | Leerboek 3: Hoe lok je consumenten? (190 e.v.), Marketing (191), Directe reclame, informatieve reclame, misleidende reclame (192), Commerciële reclame (193), STER (193), |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | v | | Leerboek 3: Weet je wat je koopt? (80 e.v.) Consumenteninformatie, consumentenbond, consumentengids (80, 81), Leerboek 4: ANWB, consumentenbond, vergelijkende warenonderzoeken (VWO's) (40), Stichting geschillencommissie consumentenzaken (42), |
| • productinformatie | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | |
| • milieu-effecten | v | | Leerboek 3: Verwijderingsbijdrage (189), Leerboek 4: Wat is het milieu jou waard? (266 e.v.), Wat zijn de ware kosten van de productie? (272 e.v.), Milieuschade (273), Matschappelijke kosten (274), Wat doen 'ze' voor het milieu (276 e.v.), Milieuwetgeving (278), Energiepremies (279), Milieubewust gedrag (280), Groene stroom (281), Broeikaseffecten (282), |

Bijlage 14a: Screening van 'Percent'

| | |
|----------------------------------|--|
| Onderwijssoort: | vmbo bovenbouw B, basisberoepsgerichte leerweg |
| Vakgebied: | Economie |
| Methodetitel: | Percent, |
| Uitgeverij: | Nijgh Versluys |
| Jaar van uitgave: | vierde druk, derde oplage, 2007 |
| Geanalyseerde onderdelen: | Leerwerkboek Consument en consumptie Leerwerkboek Arbeid en productie Leerwerkboek Economie en maatschappij, |

| Thema's + begrippen | | Toelichting |
|---|---|--|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Verschil in inkomsten (84 t/m 87), leerwerkboek Economie en maatschappij: Waarom zijn arme landen zo arm? (57 t/m 60). Internationale hulp (60 t/m 65). |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Waar komt het geld vandaan? (27 t/m 30), Geld verdienen (78 t/m 80), leerwerkboek Arbeid en productie: Waarom zou je werken (58 t/m 61), Werkafspraken zwart op wit/Scholierenbaantjes (71), Hoeveel verdien jij (72 t/m 74) |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk budget(teren) | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Met geld omgaan (88 t/m 90) |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Kopen, kopen, kopen (23 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Help...ik moet kiezen (57 t/m 65), uitgaven (93 t/m 98), |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | v | leerwerkboek Arbeid en productie: Aantallen en prijzen (39), Kosten maken (40 e.v.), |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Met geld omgaan (88 t/m 90) |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Waarom zou je sparen (144 t/m 145), Slapend rijk worden (146) |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Inkomen en rondkomen (76, 77), Inkomsten (91, 92), waarom zou je lenen? (148 t/m 155), Lenen bij de koop (156 t/m 160). |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Betalen maar! (31 t/m 34) |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen verzekering | v | Polis en polisvoorwaarden (117, 118) leerwerkboek Consument en consumptie: Risico's en verzekeren (112 t/m 114), Polis en polisvoorwaarden (117 t/m 119), Eigen schuld (120 e.v.), Met de bromfiets goed verzekerd op weg (123 t/m 125), Met de auto goed verzekerd op weg (126 t/m 128), Korting of extra (129 t/m 131), Wonen en verzekeren (132 t/m 135) |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Sparen en lenen (143), rente (146) |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | leerwerkboek Arbeid en productie: Kosten voor het bedrijf of kosten voor de samenleving (46 t/m 49), Aan het werk/CWI (110 e.v.). Veel arbeidskrachten en |

| | | |
|---|---|--|
| | | weinig werk (118 t/m 120). Een evenwichtige arbeidsmarkt (121 t/m 123), Wat is werkloosheid (134 t/m 138), Gevolgen van werkloosheid (138 t/m 142), werkloosheidsbestrijding (143 t/m 146) leerwerkboek Economie en maatschappij: Nederland en Europa (52 t/m 57) |
| <ul style="list-style-type: none"> • (locale, nationale en internationale) belastingen | v | leerwerkboek Economie en maatschappij: Belasting op inkomsten en op uitgaven (19 t/m 24), Belastingen op bezit en andere belastingen (24 t/m 27), Ontvangsten en uitgaven van de overheid op een rij (27 t/m 31) |
| <ul style="list-style-type: none"> • belastingaangifte | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • internationale geldstromen/beursen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • sociale verzekeringen | v | leerwerkboek Consument en consumptie: De inhoudingen (80 t/m 83), De uitkeringen (31 t/m 37). Samenvatting (39 t/m 42). Op weg naar het examen (43, 44) |
| <ul style="list-style-type: none"> • indexeringen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Kopen en betalen (8 t/m 12), Betalen maar! (31 t/m 34), leerwerkboek Arbeid en productie: Uurloon (28). |
| <ul style="list-style-type: none"> • (elektronisch) betalen | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Betalen maar! (31 t/m 34) |
| <ul style="list-style-type: none"> • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Betalen maar! (31 t/m 34) Internet-/thuisbankieren (32) |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekening openen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • (be)spaarplan opstellen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • administratie bijhouden | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Overschotten en tekorten (98 t/m 102) leerwerkboek Arbeid en productie: Werkafspraken maken (61 t/m 64) |
| <ul style="list-style-type: none"> • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Kopen, kopen, kopen (27) |
| <ul style="list-style-type: none"> • reclame/commercie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | v | leerwerkboek Consument en consumptie: Consumentengids (61, 62), Postbus 51 (69), Consumentenbond (71) |
| <ul style="list-style-type: none"> • productinformatie | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • milieu-effecten | v | leerwerkboek Economie en maatschappij: We willen steeds meer (76 t/m 81), Milieuvervuiling in allerlei soorten (81 t/m 84), Het gevecht tegen milieuvervuiling (89 t/m 95) |

Bijlage 14b, Screening van 'Percent'

Onderwijssoort: vmbo bovenbouw KB, kaderberoepsgerichte leerweg
Vakgebied: Economie
Methodetitel: Percent
Uitgeverij: Nijgh Versluys
Jaar van uitgave: zesde druk, tweede oplage, 2007
Geanalyseerde onderdelen: Informatieboek Consument en consumptie, Arbeid en productie, Economie en maatschappij

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|---|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | KB | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | Inkomstenverschillen (42, 43), Arbeidsverdeling (106, 107), Bedrijfskosten en maatschappelijke kosten (118, 119), Persoonlijke betekenis van scholing (136, 137), Een leven lang leren...en wat kost dat eigenlijk? (138, 139), Internationale welvaartsverschillen (176, 177), Kenmerken en gevolgen van onderontwikkeling (178, 179), interne oorzaken van armoede (180, 181), externe oorzaken van armoede (182, 183), ontwikkelingssamenwerking tussen rijke en arme landen (184, 185), |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | Bruto- en nettoloon (40 e.v.), betaalde of onbetaalde arbeid (124, 125), jongeren en werk (132, 133), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | v | Budgetteren: de ontvangsten (44, 45) Schuldhulpverlening, budgetcursussen, budgetbeheer (45), Budgetteren: de uitgaven (46, 47), reserveren en bezuinigen, NIBUD (50, 51), |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | Huren of kopen (82 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | v | Afzet en omzet (115) |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | v | Budgetteren: de ontvangsten (44) |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | v | Kopen en geld (23) Sparen doe je niet voor niets (54, 55), Sparen en beleggen (58, 59), Rente (60) |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | v | Leenvormen (62, 63) |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | v | Een overschot of een tekort? (48, 49), Waarom lenen (60, 61) |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | v | Banken en internationaal betalen (66,67) |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | v | Betalen (28), spaarvormen (56, 57), |
| <ul style="list-style-type: none"> polis | v | Polissen en polisvoorwaarden (72, 73), |
| <ul style="list-style-type: none"> verzekering | v | Waarom verzekeren? (70, 71), Aansprakelijkheids-, reis- en zorgverzekering (74, 75), bromfiets- en motorrijtuigenverzekering (76, 77), woonverzekeringen (78, 79), particuliere verzekeringsinstellingen (80, 81) |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) | v | Waarom lenen? (60 e.v.): Leenmotieven, effectieve rente, looptijd, hoogte van het leembedrag. Leenvormen (62 e.v.): Persoonlijke lening, doorlopend krediet, koop of afbetaling, hypothecaire lening. |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | v | Leenvormen (62 e.v.): Persoonlijke lening, doorlopend krediet, koop of afbetaling |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners | v | Financiële instellingen (64, 65) |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | Consumptie en de overheid (36), Gevolgen van werkloosheid (150, 151), Bestrijding van een gespannen arbeidsmarkt (158, 159), De Europese Unie: een economisch en monetaire unie (170, 171) |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | v | Afname van werkloosheid (156, 157), Belastingen, BTW, accijnzen, motorrijtuigenbelasting, loonheffing, gemeentelijke belastingen (206, 207), Uitgaven en inkomsten van de overheid (208, 209) |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | |

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|--------------------|--|
| <ul style="list-style-type: none"> • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | v | Sparen en beleggen (58, 59) |
| <ul style="list-style-type: none"> • internationale geldstromen/beursen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • sociale verzekeringen | v | Bruto- en nettoloon (40, 41), Ontwikkeling van sociale zekerheid (210, 211) |
| <ul style="list-style-type: none"> • indexeringen | v | Sociale verzekeringen (WW, WIA, WAO, AOW, ANW, AWBZ, AKW) (212, 213), Sociale voorzieningen (WWB, WAJONG) (214, 215) |
| <ul style="list-style-type: none"> • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | Winst of verlies 9120, 121) |
| <ul style="list-style-type: none"> • (elektronisch) betalen | v | Giraal en chartaal geld (22, 23), Betalen (28) |
| <ul style="list-style-type: none"> • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | Betalen (28) |
| <ul style="list-style-type: none"> • rekening openen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • (be)spaarplan opstellen | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • administratie bijhouden | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | Consumptie in Nederland (17) |
| <ul style="list-style-type: none"> • reclame/commercie | v | Marketing en consument (33) |
| <ul style="list-style-type: none"> • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | v | Consumenteninformatie (34, 35), Postbus 51 (37) |
| <ul style="list-style-type: none"> • productinformatie | v | Marketing en consument (32, 33) |
| <ul style="list-style-type: none"> • relatie prijs-kwaliteit | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • milieu-effecten | v | Bedrijfskosten en maatschappelijke kosten (118, 119), Kosten van milieuschade (194, 195), Overheidsmaatregelen (196, 197), |

Bijlage 14c Screening van Percent,

Onderwijssoort: vmbo bovenbouw gemengde leerweg en theoretische (GT)
Vakgebied: Economie
Methodetitel: Percent
Uitgeverij: Nijgh Versluys
Jaar van uitgave: zesde druk, derde oplage, 2007
Geanalyseerde onderdelen: Informatieboek Consument en consumptie, Arbeid en productie, Economie en maatschappij

| Thema's + begrippen | Toelichting | |
|---|-------------|--|
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | GT | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | Kopen en geld (22, 23) Chartaal en giraal geld (23), Arbeidsproductiviteit (104 e.v.) Arbeidsverdeling (106, 107) Arbeidsverdeling en techniek (108, 109), Bedrijfskolom en toegevoegde waarde (110, 111), Jongeren en werk (132, 133), Minimumloon (133), Economische gevolgen werkloosheid (150), Europese unie: een economische en monetaire unie, EMU (170, 171), Internationaal welvaartsverschillen (176, 177), Kenmerken en gevolgen van onderontwikkeling (178, 179), Externe oorzaken van armoede (182, 183), Ontwikkelingssamenwerking (184, 185), Inkomstenbronnen en inkomstenverschillen (232, 233), Inkomstenverschillen en welvaart (234, 235), Nivellering en denivellering (242, 243), Inflatie en deflatie (246, 247), |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | Bijbaantjes van jongeren (13), Betaalde en onbetaalde arbeid, zwart werken (124), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | v | Inkomsten van jongeren (13), Inkomen en rondkomen (38 e.v.), Bruto- en nettoloon (40, 41), Arbeidsinkomen, gage, salaris, honorarium, courtage, royalty's (42), |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | v | Budgetteren: de ontvangsten (44, 45), Begroting, budgetteren, budgetplan (44), Budgettips (45), Budgetteren: de uitgaven (46, 47), Incidentele uitgaven, vaste lasten (46, 47), |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | v | Inkomen en prijscompensatie (250, 251), Gevolgen van inflatie (252, 253), |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | Zelf doen of laten doen (20, 21), Huren of kopen (83 e.v.), Op kamers: wat moet je betalen (85), Maximale huurprijsgrens (86), Aanvullend huurrecht, onderhoudsplicht (88), Huurtoeslag (89), Een huis kopen (90, 91), k.k. of v.o.n. (90), Voorlopig koopcontract (90), Een leven lang leren, wat kost dat eigenlijk (138, 139), Studiekosten (143), Belastbaar inkomen heffingsgrondslag (225) Belastingheffing (228, 229), |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | v | Accijnzen (37), Heffingen (37), BTW (114, 115), BTW en accijnzen (220, 221), Benzineaccijnzen (223) |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | v | Begrotingstekort, begrotingsoverschot (48), Financiële tegenvaller (49), Structurele financiële meevaller, incidentele financiële meevaller (49), Kosten openbaar vervoer, autokosten (51), Rijksuitgaven (208, 209), Rijksinkomsten (210, 211) |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | v | Sparen doe je niet voor niets (54, 55), Rente (55), Spaarvormen (56), Rentepercentages (56), Looptijd (57), Risico (57), Sparen en beleggen (58, 59), |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | v | Studiefinanciering (42), Reserveren en bezuinigen (50, 51), Waarom lenen (60, 61), Leenrente, effectieve leenrente (60), Looptijd en risico (61), Inflatie (61), Leenvormen, persoonlijke lening, doorlopend krediet, kopen op afbetaling, huurkoop, hypothecaire lening (62, 63), |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | v | Financiële instellingen (64, 65) Banken, institutionele beleggers, fusies en overnames, pensioenfondsen (64, 65), Banken en internationaal betalen (66, 67) Monetaire unie, vreemde valuta, vreemd geld, wisselkoers, provisie (66), |

| | | |
|---|---|---|
| • bank- en spaarrekening | | |
| • polissen | v | Polis en polisvoorwaarden (72, 73), Eigen risico (72), Schuld (73), |
| • verzekering | v | Schadeverzekeringen, overlijdensrisicoverzekering, lijfrenteverzekering (64) Verzekeringspremie (70), AVP, reisverzekering, zorgverzekering (74) Zorgpremie (74) Zorgtoeslag (75) Bromfiets- en motorrijtuigenverzekering (76, 77), Premie (76), Bonus-malusregeling (76), Premieladder (77), Woonverzekering, verzekerde waarde, premie opstal- en inboedelverzekering (78), Onder- en oververzekering (79), Particuliere verzekeringsmaatschappijen (80, 81), Opstalverzekering (95), |
| • lening (rente/aflossingstermijn) | v | Hypothecaire lening (rente, rentevast), annuïteiten-, lineaire en aflossingsvrije hypotheek (92), Subsidie (93), |
| • kredietvorm | | |
| • financiële dienstverleners | v | Financiële instellingen (64, 65) Banken, institutionele beleggers, fusies en overnames, pensioenfondsen (64, 65), Banken en internationaal betalen (66, 67) |
| • BKR (Bureau Krediet Registratie) | v | Waarom lenen? Hoogte van het leenbedrag (61) |
| • rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | Europese unie: een economische en monetaire unie, EMU (170, 171), Internationaal welvaartsverschillen (176, 177), Bestedings- en loonkosteninflatie (254, 255), Rente-inflatie, belastinginflatie (256, 257), |
| • (locale, nationale en internationale) belastingen | v | Inkomstenbelasting, belastingen (rijksinkomsten), indirecte belastingheffing (210), Directe belastingheffing (211), Gemeentelijke uitgaven en inkomsten (214, 215), Onroerend zaakbelasting (214, 215), Hoe werkt het belastingstelsel? (218, 219), De automobilist als melkkoe (222, 223).BPM (222), Benzineaccijnzen(223), Belastbaar inkomen in box 1, belastbaar inkomen (224), Hoogte inkomstenbelasting (226, 227), Belastingheffing (228, 229) |
| • belastingaangifte | | |
| • effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | v | Aandelen, dividend, koers en koersverlies (58, 59), Obligaties (59), Koerswinst bij obligaties (59), |
| • internationale geldstromen/beursen | | |
| • sociale verzekeringen | v | Premie ouderdomspensioen, AOW, ANW, AWBZ, AKW, WW, WIA (41), Particuliere verzekeringsmaatschappijen (80, 81), Aanvullende WIA/WAO en ANW verzekeringen, WW (150), WWB (151), Sociale zekerheid en herverdeling (236, 237), Sociale verzekeringen (WW, WIA, WAO, AOW, ANW, AWBZ, AKW) (238, 239), Sociale voorzieningen (WWB, IOAW, IOAZ, WAJONG, TW) (240, 241) |
| • indexeringen | v | Prijsindexcijfers (248, 249), Budgetonderzoek, consumentenprijsindex (249), |
| • balans en jaarrekeningen | | |
| C. Financiële vaardigheden | | |
| • rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | Wisselkoersen (67), Afzet en omzet (115), Winst of verlies (120, 121), |
| • (elektronisch) betalen | v | Internet- of telebankieren, acceptgiro, periodieke overschrijving, automatische incasso, telefonisch betalen (22) Bank- of rekenafschrift (23), |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | Betalen (28, 29) Pinnen, chippen, creditcard (22) |
| • rekening openen | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | |
| • administratie bijhouden | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | Nibud (12, 45), Jij als consument (12 e.v.), Consumptie in Nederland (16, 17), Marketing en consument (32) 4 P's (32, 33) |
| • reclame/commerce | v | Commerciële en ideële reclame (33), |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | v | Rechten en plichten (31) Nibud, ANWB, consumentenbond, vereniging eigen huis, werkgeversorganisaties FNV, CNV, geschillencommissie (31), Consumenteninformatie (34, 35), Consumptie en overheid/consumptiebeleid (36, 37) Postbus 51 (37), |

| | | |
|---------------------------|---|--|
| • productinformatie | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | |
| • milieu-effecten | v | Maatschappelijke kosten (119), Kosten van milieuschade (194, 195), Milieubeleid van de overheid (196, 197), Milieubeleid in de particuliere sector (198, 199), |

Bijlage 14d, Screening van 'Percent'

| | |
|----------------------------------|---|
| Onderwijssoort: | vwo, tweede fase |
| Vakgebied: | Economie |
| Methodetitel: | Percent |
| Uitgeverij: | Nijgh Versluys |
| Jaar van uitgave: | tweede druk, negende oplage, 2007 (deel 1) Tweede druk, vijfde oplage, 2007 (deel 2) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Economie totaalvak, Theorieboek deel 1 Economie totaalvak, Theorieboek deel 2 |

| Thema's + begrippen | vwo | | | Toelichting |
|--|-------------|---|---|--|
| | tweede fase | | | |
| | 4 | 5 | 6 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | v | Deel 1: Wat is productie? (11, 12, 13), Productiefactor kapitaal (17, 18), Markten (154 t/m 158) Deel 2: Eigenschappen, functie en verschijningsvormen van geld (10 t/m 13), minimumloon (105). De inkomensverdeling (112 e.v.), Internationale inkomensongelijkheid (137 e.v.), Schuldenlast en ontwikkelingssamenwerking (149 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | v | v | Deel 1: Financiële middelen (167) |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM begroting | v | v | v | Deel 1: BTW (59), De begroting van de Europese Unie (67) |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | v | v | v | Sparen en besteden (37) |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | v | v | v | Deel 1: Economische macht en schaalvergroting (30, 31) Deel 2: De financiële instellingen (13 t/m 15). De Nederlandse bank (15 t/m 19). Het Europese stelsel van centrale banken (75 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | v | v | Deel 1: Tekort, overschot en staatsschuld (61 e.v.). Enkele internationale organisaties (83 e.v.): WTO, OESO, IMF, werelddbank, UNCTAD. Een eenvoudige kringloop (87 e.v), Functie van de rijksoverheid in de Nederlandse economie (249, 250) Deel 2: Wisselkoersen? (57 e.v.). Internationale monetaire samenwerking (66 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/ | v | v | v | Deel 1: De uitgaven van de rijksoverheid (52, 53), de inkomsten van de rijksoverheid (54 e.v.): directe en indirecte belastingen. Deel 2: |

| Thema's + begrippen | vwo | | | Toelichting |
|---|-------------|---|---|---|
| | tweede fase | | | |
| | 4 | 5 | 6 | |
| obligaties/ opties | | | | De kapitaalmarkt (32 t/m 34), |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | v | v | v | Deel 1: De internationale concurrentiepositie (73 t/m 75) Deel 2: Oorzaken van internatie geldstromen (47, 48) |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | v | v | v | Deel 2: Sociale zekerheid (124 e.v.), sociale verzekeringen (128) |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | v | v | v | Deel 1: Consumentenprijsindex (119) Deel 2: Prijsindex, consumentenprijsindex, budgetonderzoek (41) |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | v | v | v | Deel 1: Externe verslaglegging (34, t/m 37), Doelstellingen van de economische politiek (250 e.v.) De Europese Unie (257 e.v) Deel 2: De onderdelen van de betalingsbalans (48 t/m 51), Evenwicht op de betalingsbalans (52, 53) |
| C. Financiële vaardigheden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commercie | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | | | |

Bijlage 15: Screening van 'Impuls'

Onderwijssoort: havo, tweede fase
Vakgebied: maatschappijleer
Methodetitel: Impuls, informatieboek
Uitgeverij: Wolters Noordhoff
Jaar van uitgave: 2007
Geanalyseerde onderdelen: Havo tweede fase, informatieboek,

| Thema's + begrippen | havo | | Toelichting |
|---|-------------|---|--|
| | tweede fase | | |
| | 4 | 5 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | Zit er een dokter in de cel? Sociale afkomst (20), Als misdaad loont (23), Sociale ongelijkheid (80, 81), moderne armoede (81), Arbeid, een eigenaardig medicijn (84, 85), |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | v | Een bijbaan is een must (71), |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | v | v | De verzorgingsstaat (68, 69) |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> verzekering | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | v | Naar een Verenigde Staten van Europa (60, 61) |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | v | v | Van wieg tot graf? (stelsel van sociale zekerheid) Werknemersverzekeringen, volksverzekeringen, sociale voorzieningen (72, 73), |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | |

| Thema's + begrippen | havo | | Toelichting |
|---|-------------|---|-------------|
| | tweede fase | | |
| | 4 | 5 | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | |
| • reclame/commercie | | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | |
| • productinformatie | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | |
| • milieu-effecten | | | |

Bijlage 16a: Screening van 'Thema's maatschappijleer tweede fase'

| | |
|----------------------------------|---|
| Onderwijssoort: | Havo |
| Vakgebied: | maatschappijleer |
| Methodetitel: | Thema's Maatschappijleer |
| Uitgeverij: | Uitgeverij Essener |
| Jaar van uitgave: | derde gewijzigde druk, 2007 |
| Geanalyseerde onderdelen: | Lesboek 'Rechtstaat', 'parlementaire democratie', 'pluriforme samenleving' en 'verzorgingsstaat'. |

Tabel: financieel inzicht in methoden

| Thema's + begrippen | havo | | Toelichting |
|---|-------------|---|---|
| | tweede fase | | |
| | 4 | 5 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | Welvaart en jongeren (127) Vrouwenemancipatie (129), Economische binding (146), Functies van werk (152 e.v.), Maatschappelijke positie (154), De arbeidsmarkt (160 e.v.), De verzorgingsstaat (168 e.v.), Geld maakt niet gelukkig (172, 173), De verzorgingsstaat onder druk (174 e.v.) De toekomst van de verzorgingsstaat (178 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk | v | v | Inkomen (153), De betekenis van werk (155), Geld maakt niet gelukkig (172, 173) |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud BTW/BPM begroting sparen (rente) geld lenen (procenten) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | v | v | Geld maakt niet gelukkig (172, 173) |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) rol van Europese, landelijke en regionale overheden (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties internationale geldstromen/beursen | v | v | Geld maakt niet gelukkig (172, 173) |
| <ul style="list-style-type: none"> soziale verzekeringen indexeringen balans en jaarrekeningen | v | v | De verzorgingsstaat (168 e.v.) |
| C. Financiële vaardigheden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | | |

| Thema's + begrippen | havo | | Toelichting |
|---|-------------|---|-------------------------------------|
| | tweede fase | | |
| | 4 | 5 | |
| • (elektronisch) betalen | v | v | Geld maakt niet gelukkig (172, 173) |
| • geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | v | Geld maakt niet gelukkig (172, 173) |
| • rekening openen | | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | | |
| • administratie bijhouden | | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | |
| • reclame/commercie | | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | |
| • productinformatie | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | |
| • milieu-effecten | | | |

Bijlage 16b: Screening van 'Thema's maatschappijleer tweede fase'

Onderwijssoort: Vwo
Vakgebied: maatschappijleer
Methodetitel: Thema's Maatschappijleer
Uitgeverij: Uitgeverij Essener
Jaar van uitgave: derde gewijzigde druk, 2007
Geanalyseerde onderdelen: 'Rechtstaat', 'parlementaire democratie', 'pluriforme samenleving' en 'verzorgingsstaat'.

| Thema's + begrippen | Vwo | | | Toelichting |
|---|-------------|---|---|---|
| | tweede fase | | | |
| | 4 | 5 | 6 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | v | De Europese unie (economische voordelen (122), Arbeid en sociale structuur (188, 189), Sociaaleconomische doelstellingen/sociaaleconomisch beleid (202, 203), arbeidsmarkt in ontwikkeling (204, 205). Geld maakt niet altijd gelukkig (206). Sociale zekerheid geregeld (208 e.v.) De praktijk van de verzorgingsstaat (210, 211), De verzorgingsstaat onder druk (214 e.v.), De toekomst van de verzorgingsstaat (218 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | v | v | v | Geld maakt niet altijd gelukkig (206) |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | v | v | v | Geld maakt niet altijd gelukkig (206) |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | v | v | v | Geld maakt niet altijd gelukkig (206) |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> verzekering | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/obligaties/ opties | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | v | v | v | De verzorgingsstaat (184 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd | | | | |

| Thema's + begrippen | Vwo | | | Toelichting |
|---|-------------|---|---|---------------------------------------|
| | tweede fase | | | |
| | 4 | 5 | 6 | |
| betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | | |
| • rekening openen | | | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | | | |
| • administratie bijhouden | | | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | v | v | Geld maakt niet altijd gelukkig (206) |
| • reclame/commercie | | | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | |
| • productinformatie | | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | | |
| • milieu-effecten | | | | |

Bijlage 17: Screening van 'Percent'

| | |
|----------------------------------|---|
| Onderwijssoort: | Vwo, tweede fase |
| Vakgebied: | Economie |
| Methodetitel: | Percent |
| Uitgeverij: | Nijgh Versluys |
| Jaar van uitgave: | tweede druk, negende oplage, 2007 (deel 1) Tweede druk, vijfde oplage, 2007 (deel 2) |
| Geanalyseerde onderdelen: | Economie totaalvak, Theorieboek deel 1 Economie totaalvak, Theorieboek deel 2 |

| Thema's + begrippen | Vwo | | | Toelichting |
|--|-------------|---|---|--|
| | tweede fase | | | |
| | 4 | 5 | 6 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | v | Deel 1: Wat is productie (11, 12, 13), Productiefactor kapitaal (17, 18) Markten (154 t/m 158) Deel 2 Eigenschappen, functie en verschijningsvormen van geld (10 t/m 13), Minimumloon (105), De inkomensverdeling (112 e.v.), Internationale inkomensongelijkheid (137 e.v.), Schuldenlast en ontwikkelingssamenwerking (149 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | v | v | v | Deel 1 Financiële middelen (167) |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM begroting | v | v | v | Deel 1 BTW (59), De begroting van de Europese Unie (67) |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | | | Sparen en Besteden (37) |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | v | v | v | Deel 1: Economische macht en schaalvergroting (30, 31) Deel 2: De financiële instellingen (13 t/m 15), De Nederlandse bank (15 t/m 19), Het Europese stelsel van centrale banken (75 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | v | v | Deel 1: Tekort, overschot en staatsschuld (61 e.v.), Enkele internationale organisaties (83 e.v.), WTO, OESO, IMF, wereldbank, UNCTAD. Een eenvoudige kringloop (87 e.v), Functie van de rijksoverheid in de Nederlandse economie (249, 250) Deel 2: Wisselkoersen? (57 e.v.), Internationale monetaire samenwerking (66 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/ | | | | Deel 1: De uitgaven van de rijksoverheid (52, 53), De inkomsten van de rijksoverheid (54 e.v.), Directe en indirecte belastingen |
| | v | v | v | Deel 2: |

| Thema's + begrippen | Vwo | | | Toelichting |
|---|-------------|---|---|---|
| | tweede fase | | | |
| | 4 | 5 | 6 | |
| obligaties/ opties | | | | De kapitaalmarkt (32 t/m 34) |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | v | v | v | Deel 1: De internationale concurrentiepositie (73 t/m 75) Deel 2: Oorzaken van internationale geldstromen (47, 48) |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | v | v | v | Deel 2: Sociale zekerheid (124 e.v.), sociale verzekeringen (128) |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | v | v | v | Deel 1: Consumentenprijsindex (119) Deel 2: Prijsindex, consumentenprijsindex, budgetonderzoek (41) |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | v | v | v | Deel 1: Externe verslaggeving (34, t/m 37), doelstellingen van de economische politiek (250 e.v.) De Europese Unie (257 e.v.) Deel 2: De onderdelen van de betalingsbalans (48 t/m 51), Evenwicht op de betalingsbalans (52, 53) |
| C. Financiële vaardigheden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> reclame/commercie | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> productinformatie | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> relatie prijs-kwaliteit | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> milieu-effecten | | | | |

Bijlage 18a: Screening van 'Index'

Onderwijssoort: Havo (tweede fase)
Vakgebied: Economie
Methodetitel: Index
Uitgeverij: ThiemeMeulenhoff,
Jaar van uitgave: Eerste druk, derde oplage, 2004
Geanalyseerde onderdelen: Katern 'De waarde van de munt'

| Thema's + begrippen | Havo Tweede fase | | Toelichting |
|---|---------------------|---|--|
| | 4 | 5 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | v | Loonkosten (10 e.v.), Wat is geld (30), Algemeen aanvaard betaalmiddel (30), Chartaal en giraal (31), Rekening-courant (31), E-commerce (31) Functie van geld (32 e.v.), Interne waarde van de euro (50 e.v.), Interne waarde en de externe waarde van de euro (68), De externe waarde van de euro (74 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud BTW/BPM begroting sparen (rente) geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | v | v | Centrale bank (20 e.v.) Geldschepping door particuliere banken (36), De verhouding tussen centrale banken en algemene banken (55 e.v.), De overige taken van de centrale bank (62 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) rol van Europese, landelijke en regionale overheden (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties internationale geldstromen/beursen sociale verzekeringen indexeringen balans en jaarrekeningen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners | v | v | Vraag en aanbod van geleend geld (43, 44) Kredietverlening (39 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | v | Het monetaire beleid van de ECB (51), |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | v | v | Accijnzen (12) Koersvorming (75 e.v.), Wisselkoers (77 e.v.), wisselkoerssystemen (83 e.v.), Praktische opdracht (97), Beleggen in vreemde valuta |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen sociale verzekeringen indexeringen balans en jaarrekeningen | v | v | EU (83), EMU (83), EMS-2 (84 e.v.), De balansen de instrumenten van de centrale bank (54 e.v.), |
| C. Financiële vaardigheden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) (elektronisch) betalen geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | v | v | |

| Thema's + begrippen | Havo Tweede fase | | Toelichting |
|---|---------------------|---|-------------|
| | 4 | 5 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | |
| • rekening openen | | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | | |
| • administratie bijhouden | | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | |
| • reclame/commercie | | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | |
| • productinformatie | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | |
| • milieu-effecten | | | |

Bijlage 18b: Screening van 'Index'

Onderwijssoort: Havo (tweede fase)
Vakgebied: Economie
Methodetitel: Index
Uitgeverij: ThiemeMeulenhoff,
Jaar van uitgave: Eerste druk, derde oplage, 2004
Geanalyseerde onderdelen: Katern 'Overheid'

| Thema's + begrippen | Havo Tweede fase | | Toelichting |
|---|---------------------|---|--|
| | 4 | 5 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bijbaantje | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> vakantiewerk | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | v | v | Budgetmechanisme (9), Overheidsbudgettering (44 e.v.) |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kosten levensonderhoud | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> begroting | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sparen (rente) | v | v | Spaarquote (72 e.v.), Particulier spaarsaldo (76 e.v.), |
| <ul style="list-style-type: none"> geld lenen (procenten) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezittingen en schulden (rood staan) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsverplichting | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> betalingsachterstand | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociaal minimum | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bank- en spaarrekening | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> polissen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> verzekering | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> lening (rente/aflossingstermijn) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> kredietvorm | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> financiële dienstverleners | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | v | Overheidsbestedingen en overheidsconsumptie (6, 44), Planeconomie (14 e.v.), De markteconomie (20 e.v.), Doelstellingen van de Nederlandse economische politiek (26 e.v.), Drie functies van de overheid (27 e.v.), Staatsschuld (53 e.v.), Betalingsbalans (79 e.v.), |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | v | v | Overheidsconsumptie (44), Overheidsinvesteringen (44), Inkomsten van de overheid (46), (In)directe belastingen (46, 47), |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | v | v | Het boxenstelsel (47), |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | v | v | Staatsobligaties (45), Pensioenfondsen (57), |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> indexeringen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | | | |
| C. Financiële vaardigheden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) | v | v | Diverse opdrachten in het boek |
| <ul style="list-style-type: none"> (elektronisch) betalen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekening openen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (be)spaarplan opstellen | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> administratie bijhouden | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> bezwaar- en beroepsprocedures | | | |

| Thema's + begrippen | Havo Tweede fase | | Toelichting |
|---|---------------------|---|-------------|
| | 4 | 5 | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | |
| • reclame/commercie | | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | |
| • productinformatie | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | |
| • milieu-effecten | | | |

Bijlage 18c: Screening van 'Index'

Onderwijssoort: Vwo tweede fase
Vakgebied: Economie
Methodetitel: Index, economie voor de tweede fase VWO,
 (katern 1 van 6)
Uitgeverij: Thieme Meulenhoff, Utrecht/Zutphen
Jaar van uitgave: Eerste druk, 2003
Geanalyseerde onderdelen: De Nederlandse economie

| Thema's + begrippen | Vwo | | | Toelichting |
|--|-----|---|---|---|
| | 4 | 5 | 6 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | | | Uitleg diverse begrippen: zie begrippenlijst (26, 51, 77, 109). |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> budget(teren) | v | | | Hoeveel wordt het leven duurder (20) |
| <ul style="list-style-type: none"> koopkracht kosten levensonderhoud | v | | | CPI (21), Nivelleren, denivelleren (23) |
| <ul style="list-style-type: none"> BTW/BPM begroting sparen (rente) geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rol van Europese, landelijke en regionale overheden | v | | | Nederlandse overheid (56 e.v.), |
| <ul style="list-style-type: none"> (locale, nationale en internationale) belastingen | v | | | Nederlandse overheid (56 e.v.) De overheid en de collectieve sector (57), Bemoeizucht van de overheid? (59), De overheid drijft op vertrouwen (60), Overheidsuitgaven (63, 64), Overheidsinkomsten (66, 67), De vele soorten belastingen (68, 69), Indirecte belastingen (70, 71), Directe belastingen (71), Loon- en inkomstenbelasting (72, 73) |
| <ul style="list-style-type: none"> belastingaangifte | | | | Inkomstenbelasting (68), Belastbaar inkomen (73), Belastingen, bruto inkomen (73), Belastingvrije voet (74), |
| <ul style="list-style-type: none"> effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties | v | | | Bedrijven in Nederland (32 e.v.) Rechtsvormen (33 t/m 36) |
| <ul style="list-style-type: none"> internationale geldstromen/beursen | v | | | Produceren en inkomen in Nederland (6), Internationale handel en protectionisme (88, 89), EMU (90) Internationaal betalen en de koers (99), Wisselkoers (100) Koersschommelingen (102) |
| <ul style="list-style-type: none"> sociale verzekeringen indexeringen | v | | | Nominale en reële stijging inkomen (17), Inflatie (20), CPI (21) |
| <ul style="list-style-type: none"> balans en jaarrekeningen | v | | | Externe verslaglegging (37) Resultatenrekening (39) |
| C. Financiële vaardigheden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) (elektronisch) betalen geautomatiseerd betalingsverkeer | v | | | Hoe meten we productie (11), Indexcijfers en procentuele verschillen (16 t/m 19), Hoeveel wordt het leven duurder (21), Hoe zijn de inkomens verdeeld (22 e.v) |

| Thema's + begrippen | Vwo | | | Toelichting |
|---|-----|---|---|-------------|
| | 4 | 5 | 6 | |
| (pinnen, internet) | | | | |
| • rekening openen | | | | |
| • (be)spaarplan opstellen | | | | |
| • administratie bijhouden | | | | |
| • bezwaar- en beroepsprocedures | | | | |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | |
| • consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | | | | |
| • reclame/commercie | | | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | |
| • productinformatie | | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | | |
| • milieu-effecten | | | | |

Bijlage 18d: Screening van 'Index'

Onderwijssoort: Vwo tweede fase
Vakgebied: Economie
Methodetitel: Index, economie voor de tweede fase Vwo,
Uitgeverij: Thieme Meulenhoff, Utrecht/Zutphen
Jaar van uitgave: Eerste druk, 2003
Geanalyseerde onderdelen: Consumenten en producenten (katern 2 van 6)

| Thema's + begrippen | Vwo | | | Toelichting |
|---|-----|---|---|---|
| | 4 | 5 | 6 | |
| A. Financiële kennis t.a.v. inkomsten en uitgaven | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> (functie en waarde van) geld (binnen sociale, maatschappelijke, culturele en economische context) | v | | | Begrippenlijst (23), begrippenlijst (40), Begrippenlijst (97) |
| <ul style="list-style-type: none"> zakgeld bijbaantje vakantiewerk budget(teren) koopkracht kosten levensonderhoud BTW/BPM begroting sparen (rente) geld lenen (procenten) bezittingen en schulden (rood staan) betalingsverplichting betalingsachterstand sociaal minimum | | | | |
| B. Financiële kennis t.a.v. producten en instanties | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> functie van banken en verzekeraars bank- en spaarrekening polissen verzekering lening (rente/aflossingstermijn) kredietvorm financiële dienstverleners BKR (Bureau Krediet Registratie) rol van Europese, landelijke en regionale overheden (locale, nationale en internationale) belastingen belastingaangifte effectenmarkt: aandelen/ obligaties/ opties internationale geldstromen/beursen sociale verzekeringen indexeringen balans en jaarrekeningen | v | | | Positieve externe effecten en subsidies (90), Heffingen en subsidies bij onvolledige concurrentie (91), Europese regelgeving (94, 95) |
| C. Financiële vaardigheden | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> rekenen met geld (munten en bankbiljetten benoemen, prijzen aflezen, prijzen optellen, prijzen afronden etc.) (elektronisch) betalen geautomatiseerd betalingsverkeer (pinnen, internet) rekening openen (be)spaarplan opstellen administratie bijhouden bezwaar- en beroepsprocedures | v | | | Herhaling en verdieping |
| D. Consumentenbewustzijn | | | | |
| <ul style="list-style-type: none"> consumenten-/koopgedrag (keuzen, behoeften, inkomen e.d.) | v | | | Het gedrag van de consument (6 t/m 21), individuele en collectieve vraaglijnen (10 t/m 13), Inkomensvraaglijn (14, |

| Thema's + begrippen | Vwo | | | Toelichting |
|--|-----|---|---|--|
| | 4 | 5 | 6 | |
| | | | | 15), prijselasticiteit (15 t/m 21), inkomenselasticiteit (21). |
| • reclame/commercie | | | | |
| • consumentenorganisaties (consumentenbond, Radar, Kassa) | | | | |
| • productinformatie | | | | |
| • relatie prijs-kwaliteit | | | | |
| • milieu-effecten | | | | |